

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Ольга ДОБРИНЧУК

**ІНШОМОВНИЙ КОМУНІКАТИВНИЙ
ТРЕНІНГ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА
(НА ПРИКЛАДІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Електронне видання

**Кам'янець-Подільський
2025**

УДК 378.147:811.112.2(075.8)
ББК 74.58+81.432.4я73
Д57

*Рекомендувала вчена рада Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка, протокол № 6 від 29 травня 2025 р.*

Рецензенти:

Сліпачук Н.М. кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри германських мов і зарубіжної літератури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Пасик Л.А. кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри німецької філології Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Юга О.А. вчитель німецької мови Кам'янець-Подільського ліцею № 9 ім.А.М. Трояна Кам'янець-Подільської міської ради Хмельницької області.

Добринчук О. О.

Д57 Іншомовний комунікативний тренінг: теорія та практика (на прикладі німецької мови): навчально-методичний посібник [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2025. 102 с.

Навчально-методичний посібник укладено з метою ознайомлення здобувачів вищої освіти факультетів іноземної філології/вчителів/викладачів іноземних мов з етапами організації та особливостями підготовки і проведення іншомовних комунікативних тренінгів, зокрема з німецької мови. Посібник містить велику кількість вправ, які можна використовувати на уроках німецької мови у ЗЗСО та практичних заняттях з німецької мови в інших закладах освіти. Запропоновані вправи також можна адаптувати для уроків/занять з інших іноземних мов.

УДК 378.147:811.112.2(075.8)
ББК 74.58+81.432.4я73

Електронна версія посібника доступна за покликанням:

URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/9244>

© Добринчук О. О., 2025

ЗМІСТ

Передмова	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи використання іншомовного комунікативного тренінгу	5
1.1 Основні поняття: тренінг, комунікативний тренінг, іншомовний комунікативний тренінг	5
1.2 Система принципів реалізації іншомовного комунікативного тренінгу та особливості його використання	8
1.3 Етапи іншомовного комунікативного тренінгу	16
1.4 Технології, методи та форми навчання у межах реалізації технології іншомовного комунікативного тренінгу	22
1.5 Види вправ для реалізації технології іншомовного комунікативного тренінгу	34
1.6 Методичні рекомендації щодо організації та проведення іншомовного комунікативного тренінгу	37
РОЗДІЛ 2. Практична реалізація технології іншомовного комунікативного тренінгу на заняттях/уроках німецької мови	44
2.1 Банк завдань для іншомовного комунікативного тренінгу	44
2.2 Система тренінгових вправ для розвитку умінь творчого монологічного висловлювання	62
2.3 Приклад іншомовного комунікативного тренінгу	81
Додатки	92
Список використаних джерел	97

ПЕРЕДМОВА

Для підвищення ефективності навчальної роботи важливим аспектом є розвиток пізнавальних інтересів здобувачів освіти, їх активності та творчих здібностей, що призводить до підвищення якості навчання.

Технологія іншомовного комунікативного тренінгу спрямована на розвиток умінь учасників тренінгу різних вікових груп безпосереднього й опосередкованого спілкування іноземною мовою.

У навчально-методичному посібнику представлені теоретичні засади використання іншомовного комунікативного тренінгу. Розроблені методичні рекомендації щодо організації та проведення іншомовного комунікативного тренінгу покликані допомогти вчителям/викладачам іноземних мов у самостійних спробах проведення повноцінних іншомовних комунікативних тренінгів, або ж у використанні тренінгових технологій на власних уроках/заняттях.

У другому розділі зібрані завдання для іншомовного комунікативного тренінгу та система тренінгових вправ для розвитку умінь творчого монологічного висловлювання. Вони можуть бути використані як на уроках німецької мови у ЗЗСО, так і на заняттях з німецької мови в інших закладах освіти, зокрема й у мовних школах. Завдання можуть адаптуватися і для інших іноземних мов.

Запропонований у посібнику план іншомовного комунікативного тренінгу з німецької мови в онлан-форматі є лише прикладом, і в жодному разі не претендує на зразковість. У додатках пропонується анкета-аналіз тренінгу, яка покликана допомогти учасникам тренінгу навчитися аналізувати тренінги з метою уникнення помилок при проведенні власного тренінгу.

Навчально-методичний посібник може зацікавити вчителів іноземних мов у ЗЗСО та мовних школах, викладачів навчальних закладів (вищих та професійно-технічних), здобувачів вищої освіти.

З повагою
авторка

У посібнику використані такі синонімічні ряди, як-от:

- *тренер/організатор/вчитель*
- *учасник тренінгу/здобувач освіти/учень*

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНШОМОВНОГО КОМУНІКАТИВНОГО ТРЕНІНГУ

1.1 Основні поняття: тренінг, комунікативний тренінг, іншомовний комунікативний тренінг

Тренінг (від англійської training – тренувати, навчати) – метод активного навчання, спрямований на розвиток знань, умінь та навичок.

Тренінг – це одночасно практичний та ефективний метод опанування новими знаннями; конструктивне спілкування; спосіб формування бажаних, більш ефективних умінь і навичок а також більш успішних моделей поведінки; форма розширення власного набутого досвіду. Тренінг, на думку фахівців, подібний до самого життя в мініатюрі. Часто вживається вислів: «тренінг – це гра в життя, під час якої вирішуються реальні життєві проблеми» [23, с. 108].

Навчальний тренінг – це 1) багатфункціональний метод умисних змін, або ж 2) форма організації активності учасників у часі та просторі, а також 3) групова форма роботи з різними категоріями учнів.

У тренінгу широко використовуються методи, спрямовані на стимуляцію взаємодії учасників. Усі вони об'єднуються під назвою «інтерактивні техніки» і забезпечують взаємодію та власну активність учасників під час динамічного навчального процесу [23, с. 107].

Для навчально-виховного процесу з іноземної мови, на думку О. Б. Ярової, найбільш прийнятним є визначення тренінгу як «форми інтерактивного навчання, метою якого є розвиток компетентності міжособистісної та професійної поведінки у спілкуванні» [37].

Існує велика кількість різноманітних класифікацій тренінгів. С. І. Макшанов, зокрема, виділяє чотири основні види, одним із яких є

комунікативний тренінг, спрямований на розвиток компетенції у спілкуванні.

Американський психолог Вільям Глассер зазначає: ми запам'ятовуємо 10 % із того, що читаємо, 20 % – із того, що чуємо, 30 % – із того, що бачимо, 50 % – із того, що бачимо та чуємо, 70 % – із того, що обговорюємо з іншими, 80 % – із того, що ми відчуваємо особисто, 95 % – із того, чого ми навчаємо інших [цит. за: 7].

Під комунікативним тренінгом розуміють різновид інтерактивного навчання, що реалізує особистісно-діяльнісний підхід до навчання, моделює ситуацію соціальної взаємодії і передбачає активний вплив на того, хто навчається.

Метою комунікативного тренінгу є постановка поведінкових навичок та умінь, що сприяють ефективній поведінці у різних ситуаціях спілкування.

Таким чином, комунікативний тренінг націлений на розвиток комунікативної компетентності як здатності встановлювати та підтримувати соціальні контакти, вирішувати конфліктні ситуації, що виникають у процесі спілкування, а також здійснювати відбір різних засобів комунікації відповідно до цілей та умов спілкування. Даний вид тренінгів широко застосовується на навчання персоналу у великих бізнес-структурах.

І.М. Мельничук [15] та колектив авторів на чолі із Л.І. Мороз [34] розглядають **іншомовний комунікативний тренінг** як один із методів ігрового моделювання різних ситуацій (життєвих, педагогічних, технологічних).

У методиці навчання мов іншомовний комунікативний тренінг розглядається як запланований процес модифікації знання, навичок і умінь здобувачі освіти, метод активного навчання, метою якого є розвиток соціальних установок, умінь і навичок.

Основними відмінностями іншомовного комунікативного тренінгу від звичайного комунікативного тренінгу є:

1) іншомовний комунікативний тренінг спрямований не тільки на розвиток спільних комунікативних умінь, а й на розвиток спеціальних умінь перцептивної та інтерактивної сторін спілкування учасників тренінгу;

2) іншомовний комунікативний тренінг сприяє активній вторинній соціалізації особистості в іншомовному соціумі;

3) засобом досягнення зазначеної мети навчання виступає не рідна, а іноземна мова.

Науковець О.Б. Ярова стверджує, що «успішність та ефективність викладання іноземних мов може забезпечити активне впровадження лінгвістичних тренінгів як групового навчання студентів. Дана технологія працює на формування іншомовних комунікативних умінь і створення сприятливої атмосфери у спілкуванні» [37].

Застосування технології іншомовного комунікативного тренінгу на уроках іноземної мови у ЗЗСО сприяє соціальному розвитку особистості школярів/студентів через вдосконалення перцептивних та інтерактивних умінь діалогічного мовлення, що сприяють глибшому сприйняттю, розумінню та взаємодії з партнером по комунікації.

Метою іншомовного комунікативного тренінгу, на нашу думку, може бути не лише пошук ефективних шляхів розв'язання поставлених проблем завдяки об'єднанню в тренінговій роботі, усвідомлення того, що вивчення іноземної мови може приносити задоволення, підвищувати мотивацію до навчання та здатність учасників до позитивного ставлення до себе та оточуючих, а й розвиток іншомовної комунікативної компетентності та діалогічного мовлення. Постійна взаємодія учасників між собою допомагає створити умови для індивідуального самовираження всередині групи, вміння працювати в команді, покращення комунікації та словесного закріплення своїх позицій.

Отже, коли мова йде про використання технології іншомовного комунікативного тренінгу, ми маємо на увазі використання як психологічних так й інтерактивних вправ.

Систематичне уведення іншомовних комунікативних тренінгових технологій у структуру уроку є ефективним інструментом формування мовної компетентності, оскільки їх використання сприяє активізації мовленнєвої діяльності, вдосконаленню стратегії спілкування, мотивації учнів до осмисленого спілкування, до вивчення мови загалом [13, с. 84]; урізноманітнює заняття, оскільки поєднує ігрову та навчальну діяльність і проходить в умовах моделювання актуальних комунікативних ситуацій, передбачає активну мовленнєву діяльність кожного учасника.

Отже, на відміну від класичного тренінгу комунікації, іншомовний комунікативний тренінг спрямований на розвиток компонентів іншомовної комунікативної компетенції учасників і змодельований з урахуванням норм, правил, стратегій соціальної та комунікативної поведінки іншомовного соціуму.

Таким чином, під іншомовним комунікативним тренінгом ми розуміємо сучасну технологію навчання, спрямовану на активний розвиток мовлення іноземною мовою в процесі інтенсивної міжкультурної взаємодії.

1.2 Система принципів реалізації іншомовного комунікативного тренінгу та особливості його використання

Однією з основних характеристик будь-якої освітньої/педагогічної технології є системність, яка передбачає, що «педагогічна технологія повинна мати всі ознаки системи, адже від неї цілком залежить очікувана ефективність та відтворюваність» [21, с. 69]. Ця характеристика іншомовного комунікативного тренінгу проявляється у наявності інваріантної системи принципів, які необхідні для створення його ефективного освітнього середовища.

Тренінг належить до групових методів навчальної взаємодії, що автоматично надає цій технології інтерактивного характеру і водночас наділяє специфічними рисами. Такими рисами, на думку О. Б. Ярової, є наступні:

- дотримання певних принципів групової роботи;
- наявність постійної групи (зазвичай від 7 до 15 осіб);
- певна просторова організація;
- акцент на взаємовідносинах між учасниками групи, що розвиваються й аналізуються «тут і зараз»;
- застосування активних методів групової роботи;
- спрямованість на психологічну допомогу учасникам групи в саморозвитку, що ініціюється не лише ведучим, а й власне учасниками;
- вербалізована рефлексія з приводу власних почуттів і того, що відбувається у групі;
- атмосфера розкнутості й свободи спілкування між учасниками, клімат психологічної безпеки [37].

В основу групової взаємодії у ході тренінгу покладено специфічні принципи роботи. Принципи тренінгу поділяють на 4 групи:

- 1) принципи створення середовища тренінгу;
- 2) принципи поведінки учасників тренінгу;
- 3) організаційні принципи;
- 4) етичні принципи.

Що стосується **першої групи**, ключовими принципами категорії **створення середовища** іншомовного комунікативного тренінгу виступають *принцип системної детермінації* та *принцип реалістичності*.

Системна детермінація передбачає втілення у середовищі тренінгу основних чинників змін психологічних феноменів людини і групи, взаємодія зовнішньої детермінації та самодетермінації та включення учасників тренінгу у певним чином організовану діяльність.

Реалістичність тренінгу передбачає моделювання ситуацій та дій (соціальних, професійних та ін.), максимально наближених до умов реального життя.

До другої групи принципів, а саме **принципи поведінки учасників тренінгу**, належать такі: *дослідницька та творча позиція, об'єктивація поведінки, принцип «щирості», принцип «тут і тепер»*.

Отже, *принцип дослідницької та творчої позиції* передбачає створення особливого творчого середовища тренінгу, в якому учасники освоюють та апробують нові, незвичні собі способи діяльності, отримують можливість поглянути на себе збоку.

Об'єктивація поведінки пов'язана з отриманням зворотного зв'язку та поступовим розвитком саморефлексії в учасників тренінгу під час проходження його етапів. Об'єктивація тісно пов'язана з поступовим розвитком в учасників здатності оцінювати свою діяльність.

Принцип «щирості» передбачає налаштування його учасників на відкрити та чесну взаємодію.

Принцип «тут і тепер» спрямований на зосередження уваги учасників тренінгу на подіях, що відбуваються у тренінгу.

Серед **організаційних принципів (третя група)** найважливішим у межах комунікативного тренінгу є *принцип просторово-часової організації*.

Просторово-часова організація тренінгу передбачає встановлення тимчасових (тривалість тренінгових занять, тривалість тренінгового курсу) та просторових (оформлення тренінгового простору, розташування зон активної взаємодії учасників) регламентів тренінгу.

Що стосується **четвертої групи** принципів, а саме етичні принципи, то зазначимо, що значним етичним принципом є *відповідність заявлених цілей тренінгу його змісту*, що виключає можливість відхилення змістовної траєкторії тренінгу або фокусування на другорядних завданнях, що виникають під час тренінгу.

Дослідниця Л.М. Журавська дещо доповнює систему принципів успішної реалізації тренінгової технології, до якої належать такі:

– принцип активності учасників (учасники залучаються до групових дискусій, беруть участь у рольових іграх, виконують практичні вправи);

– принцип об'єктивності поведінки (поведінка учасників за допомогою зворотного зв'язку переводиться з імпульсивного на об'єктивний рівень);

– принцип оптимізації пізнавальних процесів в умовах спілкування (учасники отримують інформацію про себе від партнерів зі спілкування та застосовують її у процесі навчання);

– принцип творчої позиції учасників (учасники самостійно розв'язують проблеми, шукають нестандартні способи);

– принцип «тут і тепер» (предметом аналізу) учасників є процеси, почуття, дії, які мають місце у даній групі у даний момент часу);

– принцип відвертості та відкритості (у ході тренінгу головне – бути самим собою);

– принцип «Я» (увага учасників повинна бути зосереджена на самопізнанні, самоаналізі та рефлексії);

– принцип конфіденційності (усе, що відбувається на тренінгу, залишається в групі) [8, с.17].

Науковець І. Шульга підсумовує та зазначає, що ефективність використання тренінгових технологій залежить від дотримання ряду принципів та вимог:

– принципу активності учасників; принципу їхньої дослідницької, творчої позиції;

– принципу об'єктивізації поведінки (використання зворотного зв'язку, який допомагає учаснику отримувати об'єктивну інформацію про свою поведінку);

– принципу оптимізації пізнавальних інтересів в умовах спілкування (ефективність пізнання підвищується за рахунок того, що до пізнавального процесу долучається інформація, яку індивід отримує від партнерів по спілкуванню);

– принципу партнерського (суб'єкт-суб'єктного) спілкування, що характеризується визнанням цінності особистості іншої людини, прийняттям до уваги інтересів співрозмовників [36, с. 245-246].

Окрім дотримання вищевказаних принципів загального плану при проектуванні іншомовного комунікативного тренінгу необхідно брати до уваги особливості перебігу групової взаємодії та спілкування учасників.

Розглянемо основні норми та правила групового спілкування, необхідні для реалізації в рамках іншомовного комунікативного тренінгу.

1. Принцип партнерського спілкування.

Даний принцип передбачає реалізацію суб'єкт-суб'єктної (діалогічної) взаємодії і виявляється у загальному гуманістичному відношенні до партнера по спілкуванню через усвідомлення цінності особистості співрозмовника, врахування його інтересів, загальне налаштування на здійснення співробітництва. При партнерській взаємодії учасники спілкування взаємодіють один з одним на рівних позиціях. Їх цілі та мотиви спілкування можуть змінюватися у процесі взаємодії.

2. Принцип активізації пізнавальних процесів.

Структура тренінгових занять передбачає наявність постійної діяльності, яка передбачає включеність кожного з учасників до інтенсивної групової взаємодії. Такий режим роботи створює сприятливі умови для аналізу тих чи інших проблем із різних точок зору, а також стимулює до пошуку нестандартних рішень.

3. Принцип персоніфікації висловлювань.

Найчастіше члени тренінгу бояться прямо висловлювати свою думку, побоюючись засудження з боку інших учасників. У такому разі вони вдаються до використання «безособових» форм, як-от «загальноприйнятою думкою є...», «усім відомо...» тощо. Ведучому (організатору/вчителю тощо) тренінгу важливо пояснити учасникам, що відмінності точок зору є нормальним і кожен учасник повинен усвідомлювати важливість власної думки. У ході тренінгу він стимулює учасників до більш відкритого вираження особистої думки, усвідомлення її цінності.

Основною метою іншомовного комунікативного тренінгу є формування іншомовного комунікативної компетентності. На заняттях/уроках іноземної мови із застосуванням розглянутої технології метою ведучого/організатора/вчителя за умов групової роботи є навчити учасників свідомо (а не спонтанно, імпульсивно) вибирати адекватні форми соціально-комунікативної взаємодії у процесі діалогічного спілкування, показуючи їх ефективність у різних комунікативних ситуаціях. Для цього організатором тренінгу моделюються ситуації спілкування, хід та результати яких піддаються багатосторонньому аналізу як з боку самого організатора, так й учасників. Тренінг з іноземної мови дає учасникам змогу не лише почути організатора чи подивитися відео, чи ознайомитися з текстом тощо, а й практично застосувати отримані знання, перетворивши їх на вміння. Тому, тренінгові форми роботи з іноземної мови все ширше застосовуються у сучасних системах навчання.

Іншомовні комунікативні тренінги, які спрямовані на розвиток іншомовних комунікативних умінь, суттєво сприяють підвищенню іншомовної комунікативної компетентності та дозволяють «розігравати» процес взаємодії співрозмовників при пошуку і впровадженні практичних рішень. Активізуючий ефект тренінгу обумовлений створенням особливої навчально-експериментальної ситуації, яка забезпечує розуміння учасниками тренінгової групи того, які індивідуальні та групові психологічні події розгортаються у процесі міжособистісного спілкування, створенням інтенсивного зворотного зв'язку і формуванні практичних умінь, які необхідні в повсякденній роботі.

Основними особливостями використання іншомовного комунікативного тренінгу, які сприяють підвищенню ефективності іншомовного освітнього процесу є:

- 1) орієнтація на соціальний розвиток особистості;
- 2) створення умов розширення комунікативного досвіду іноземною мовою;
- 3) створення умов розвитку діалогічних умінь іноземною мовою.

Розглянемо вище перераховані особливості використання іншомовного комунікативного тренінгу більш детально.

1. Орієнтація на соціальний розвиток особистості.

Отже, в основу іншомовного комунікативного тренінгу покладено активну соціальну підготовку учасників до здійснення комунікації іноземною мовою у сфері міжособистісної взаємодії.

Мета використання цієї технології полягає у тому, щоб навчити учасників бачити соціальну природу міжособистісної взаємодії та розвинути в собі іншомовні комунікативні вміння, необхідні для повноцінного ефективного спілкування.

У ході іншомовного комунікативного тренінгу створюються умови для розвитку перцептивних та інтерактивних умінь діалогічного спілкування іноземною мовою. Це досягається за рахунок використання методів активного навчання, які мотивують учасників до самостійного та творчого освоєння навчального іншомовного матеріалу у процесі навчання, забезпечують емоційно-особистісне сприйняття інформації, а також сприяють стійкому та тривалому залученню всіх учасників до спільної діяльності іноземною мовою.

2. Створення умов розширення комунікативного досвіду іноземною мовою.

У ході іншомовного комунікативного тренінгу старшокласники мають можливість проаналізувати отриманий раніше соціально-комунікативний досвід у рідній та іноземній мовах, виявити можливі дефіцити або недостатню сформованість будь-яких іншомовних комунікативних навичок чи умінь, отримати від організатора нові, більш ефективні моделі та одразу відпрацювати їх на практиці у процесі групової взаємодії.

Важливу роль у цьому процесі відіграє можливість отримання зворотнього зв'язку. Зворотний зв'язок є відомостями, які людина отримує від інших учасників групи щодо своєї поведінки, рис характеру, комунікативної діяльності тощо.

За допомогою зворотного зв'язку відбувається формування та розвиток навичок та умінь самостійного аналізу та оцінки результатів спільної та індивідуальної діяльності. Учасники тренінгу переосмислюють свою поведінку, аналізують новий, здобутий у тренінгу комунікативний та соціальний досвід.

Завдяки отриманню зворотнього зв'язку людина на основі досягнутого під час взаємодії з іншими людьми результату може коригувати свою наступну комунікативну поведінку.

3. Створення умов розвитку діалогічних умінь іноземною мовою.

Етап первинного аналізу комунікативно-діалогічної ситуації, що входить до складу іншомовного комунікативного тренінгу, передбачає проведення аналізу іншомовної комунікативної ситуації з метою виявлення частково сформованих чи несформованих іншомовних комунікативних навичок та умінь та їх корекції. Етап пошуку ефективних способів здійснення діалогічної взаємодії спрямований на заповнення необхідних прогалин або повну заміну неефективних способів мовної діалогічної діяльності більш ефективними.

Решта етапів іншомовного комунікативного тренінгу передбачають активне відпрацювання оновлених комунікативних навичок і умінь на мікро- і макро-рівні в процесі активної групової соціальної взаємодії за участю операцій комбінування, трансформації, репродукції інформації.

У даному випадку комбінування мовного матеріалу сприяє більш міцному засвоєнню граматичних і мовних зразків. Постійна трансформація вже засвоєного мовного матеріалу сприяє розвитку мовної здогадки, і навіть удосконалює операцію поєднання у межах лексичного досвіду та операцію оформлення у межах граматичного.

Підсумовуючи, зазначимо, що при створенні іншомовного комунікативного тренінгу необхідно спиратися на такі принципи:

1) принципи створення середовища тренінгу (принцип системної детермінації, принцип реалістичності);

2) принципи поведінки учасників тренінгу (принцип дослідницької та творчої позиції учасників, принцип об'єктивації поведінки, принцип «щирості», принцип «тут і тепер»);

3) принципи реалізації групової взаємодії та спілкування учасників (принцип партнерського спілкування, принцип активізації пізнавальних процесів, принцип персоніфікації висловлювань), а також для реалізації іншомовного комунікативного тренінгу на уроці іноземної мови потрібно зважати на орієнтацію на соціальний розвиток особистості, створення умов розширення комунікативного досвіду іноземною мовою та умов розвитку діалогічних умінь іноземною мовою.

1.3 Етапи іншомовного комунікативного тренінгу

Загалом структура будь-якого тренінгу передбачає наявність **трьох** базових частин: *вступної частини, основної частини, завершальної частини.*

Вступна частина тренінгу передбачає знайомство учасників, створення та прийняття правил роботи групи, актуалізацію ведучим/організатором цілей та завдань майбутньої діяльності, виявлення очікувань учасників від майбутнього тренінгу, створення позитивної мотивації та загальної налаштованості групи на подальшу продуктивну взаємодію.

Основна частина тренінгу передбачає активну роботу учасників групи. В основній частині можуть бути виділені теоретичний та практичний блоки. Теоретичний блок може бути представлений у вигляді міні-лекції або пояснюючої бесіди з боку ведучого/організатора. Практичний блок спрямований на виконання різних групових завдань у форматі дискусій, рольових ігор, аналізу конкретних ситуацій, метою яких є засвоєння та подальше закріплення нових способів діяльності.

Заклучна частина тренінгу включає підбиття підсумків діяльності, отримання зворотного зв'язку від учасників, релаксацію і процедури завершення тренінгу.

Щодо загальної **структури тренінгу**, то її можна представити так:

- привітання,
- знайомство,
- вироблення правил роботи у групі,
- оголошення теми роботи,
- висловлювання очікувань учасників,
- розминка,
- основна частина: вступне слово тренера (міні-лекція, повідомлення, інструкції тощо),
- різноманітні вправи, що закінчуються обговоренням і рефлексією,
- підбиття підсумків роботи,
- резюме тренера/ведучого/організатора, прощання.

Рис. 1 Структура тренінгу

Базою основної частини багатьох сучасних тренінгів є навчальні цикли, які налічують 4 і більше етапів.

Серед таких циклів, які може взяти за зразок вчитель іноземної мови, можна відзначити наступні:

- *навчальний цикл L. Joplin (1981)*, що складається з таких ступенів: focus–action – support – feedback – debriefing (фокусування – дії – підтримка – зворотний зв’язок – дебрифінг);

- *навчальний цикл Pfeiffer&Jones (1975)*, що передбачає у своєму складі такі кроки: experiencing – publishing – processing – generalizing – applying (отримання досвіду – випуск – обробка – узагальнення – застосування), *навчальний цикл Kelly (1995)*, який включає такі процедури як-от: encounter – (dis)confirmation – revision – anticipation – investment (зустріч – (не) підтвердження – перегляд – прогнозування – вкладення);

- *навчальний цикл D. Kolb (1984)*, у складі якого містяться такі етапи: experience – reflection – abstraction – experimentation (конкретний досвід – спостереження – абстрактна концептуалізація – застосування).

Структура іншомовного комунікативного тренінгу, на думку І.Л. Андрієнкова, подібна до структури уроку іноземної і складається з трьох частин, а саме: вступної (уведення в іншомовну атмосферу), основної та заключної. Значна різниця – у формі проведення, і як результат – у досягненні поставленої мети.

У *вступній частині* вчитель/організатор активізує знання учнів/учасників з теми, виявляє їх очікування від уроку та повідомляє тему і мету, завдання, на які буде спрямована їх діяльність.

Основна частина заняття передбачає практичні вправи на розвиток навичок різних видів діяльності.

Завершальна частина заняття складається з підведення підсумків уроку, отримання зворотного зв’язку від учнів/учасників та повідомлення домашнього завдання [1].

Педагог І. Є. Парамон виокремлює 4 етапи тренінгу, а саме:

1. *Підготовка*: організаційні моменти, підготовка матеріалів та обладнання.

2. *Вступ*: прийняття правил, мети, очікувань, повідомлення завдання вправи.

3. *Проведення*: обов'язковим є обговорення заданих організатором/вчителем/викладачем ситуацій, пошук рішень, формування відповідей.

4. *Рефлексія та результати*: підведення підсумків, зв'язок з реальним життям, зворотній зв'язок [25].

Також важливим етапом організації іншомовного комунікативного тренінгу є обговорення правил, на чому й акцентує увагу педагог І. Л. Андрієнков, зауважуючи, що основні правила поведінки під час тренінгу можуть розроблятися колективно учнями на початку семестру і розміщуватися у класі, проте час від часу вони можуть змінюватися [1].

Вважаємо, що формат іншомовного комунікативного тренінгу може передбачати наявність **шести етапів**, кожен з яких спрямований на постійний моніторинг даних за підсумками діяльності учасників, аналіз яких дозволяє варіювати хід навчального процесу в режимі реального часу. До цих етапів відносяться такі:

- 1) ввідно-ознайомлювальний етап;
- 2) етап первинного аналізу комунікативної ситуації;
- 3) етап пошуку ефективних способів здійснення діалогічної взаємодії;
- 4) етап розвитку умінь діалогічного мовлення на мікрорівні;
- 5) етап розвитку умінь діалогічного мовлення на макрорівні;
- 6) етап рефлексії

Пропонуємо розглянути ці етапи більш детально.

На *ввідно-ознайомлювальному етапі* вчитель розповідає про цілі, завдання, заплановані результати та форми майбутньої роботи на занятті. Одночасно з цим учасники діляться своїми очікуваннями від майбутнього заняття та запланованими результатами спільної діяльності.

На *етапі первинного аналізу комунікативної ситуації* учасникам пропонуються приклади міжособистісної діалогічної взаємодії, що демонструють різні моделі соціально-комунікативної поведінки носіїв мови (автентичні відео-фрагменти, аудіозаписи, текстовий матеріал (діалогів з художніх творів) чи ілюстрації).

Після ознайомлення з матеріалом учасникам пропонується письмово відповісти на серію питань тесту. Учасники виконують дані завдання, спираючись на власні знання з отриманого раніше життєвого і комунікативного досвіду.

Після виконання тесту проводиться міні-дискусія, учасники обмінюються думками.

Отже, на *ввідно-ознайомлювальному та етапі первинного аналізу комунікативної ситуації* основним предметом вивчення виступають процеси (дії) прийому-передачі інформації, що здійснюються в умовах міжособистісної взаємодії.

На *етапі пошуку ефективних способів здійснення діалогічної взаємодії* організатор/вчитель знайомить учасників/учнів з новою діяльністю, демонструючи їм технологію здійснення нової дії через систему орієнтирів, які необхідні для виконання дії. Учасникам пропонуються завдання з опорою на компоненти орієнтовної основи дії, які вироблені на попередньому етапі. Всі операції, що входять до складу дії, виконуються учасниками детально і розгорнуто для найбільш повного засвоєння його змісту. Процес виконання обов'язково контролюється організатором.

На *етапі розвитку умінь діалогічного мовлення на мікрорівні* передбачається відпрацювання засвоєних на попередньому етапі моделей соціально-комунікативної поведінки в інваріантних навчально-мовленнєвих ситуаціях діалогічної взаємодії.

Таким чином, на *етапах пошуку ефективних способів здійснення діалогічної взаємодії та розвитку умінь діалогічного мовлення на мікрорівні*

основним предметом вивчення виступають процеси навмисної зміни та перебудови ходу комунікації в залежності від відповідних вербальних реакцій партнера. Таким чином, на даних етапах організатор/вчитель створює умови, в яких учасники/учні отримують можливість формулювати власні висновки про комунікативний образ співрозмовника у процесі осмислення мовного повідомлення. Ці етапи спрямовані на вдосконалення вміння активно слухати партнера, вміння розуміти та приймати точку зору співрозмовника та вміння оцінювати вербальну поведінку співрозмовника.

На *етапі розвитку умінь діалогічного мовлення на макрорівні* створюються умови для активного застосування засвоєних на попередньому етапі моделей іншомовної соціально-комунікативної поведінки у різних варіативних ситуаціях діалогічного спілкування, максимально наближених до реальних умов комунікації. Таким чином, засобами іноземної мови відбувається розширення соціального та комунікативного досвіду та розвиток інтерактивних умінь діалогічного мовлення.

На *етапі рефлексії* учасники діляться своєю думкою про перебіг і результати проведеного іншомовного комунікативного тренінгу, відзначають моменти, що найбільше запам'яталися і сподобалися.

Отже, на *етапах розвитку умінь діалогічного мовлення на макрорівні та рефлексії* основним предметом вивчення виступають процеси взаємодії суб'єктів, у яких відбувається обмін діяльністю, інформацією, досвідом та результатами діяльності. Таким чином, на даних етапах організатор/вчитель створює умови, в яких учасники отримують можливість включитися в процес діалогічного спілкування як у мотивовану взаємодію суб'єктів, що здійснюється засобами мови, і має безпосередній вплив на становлення та розвиток особистості людини. Також зауважимо, що ці два етапи спрямовані на вдосконалення умінь орієнтуватися у ситуації спілкування, умінь оцінювати ефективність власної комунікативної поведінки, умінь спілкуватися у конфліктних ситуаціях.

Доступність до перенесення технології іншомовного комунікативного тренінгу до умов загальноосвітньої школи пояснюється її чіткою, зрозумілою та ефективною структурою. На наш погляд, вчителі іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах можуть взяти будь-яку із запропонованих структур (навчальних циклів) як базу для побудови основної частини авторського іншомовного комунікативного тренінгу та доповнити його ще кількома етапами, залежно від конкретних цілей, завдань та умов навчання.

1.4 Технології, методи та форми навчання у межах реалізації технології іншомовного комунікативного тренінгу

Іншомовний комунікативний тренінг ґрунтується на таких освітніх **технологіях**, як-от: *технологія тьюторства, інформаційно-комп'ютерні технології, технологія навчання у співробітництві, рефлексивні технології*.

Розглянемо детальніше суть вище згаданих технологій навчання.

Технологія тьюторства. Тьюторський супровід – це педагогічна діяльність з індивідуалізації освіти, спрямована на виявлення та розвиток освітніх мотивів та інтересів, пошук освітніх ресурсів для створення індивідуальної освітньої програми, на роботу з освітнім замовленням родини, формування навчальної та освітньої рефлексії тьюторанта.

Як стверджує С. Подпльота: «Тьюторство направлене на розвиток особистості, її самостійність, відповідальність у прийнятті рішень, належному ставленні до себе і оточуючих, на культуру мислення, самооцінку» [26, с. 87].

Отже, технологія тьюторства передбачає, що кожен учень виступає як активний суб'єкт освітнього процесу, який висловлює свої особисті

уподобання і виявляє суб'єктивну реакцію на іншомовний комунікативний досвід діяльності, який він отримує.

Дії організатора/вчителя у рамках технології тьюторства в іншомовному комунікативному тренінгу реалізується у двох напрямках: створення умов для інтелектуального та духовного розвитку особистості учасників/учнів через залучення їх до соціокультурних мовних норм та зразків іншомовної комунікативної діяльності з одного боку, та максимальне у полікультурному контексті з іншого.

Застосування цієї технології у межах іншомовного комунікативного тренінгу передбачає створення умов для учасників, в яких вони могли б номінувати, описувати і висловлювати своє ставлення до предмета діалогу під час мовної діяльності.

Інформаційно-комп'ютерні технології на заняттях з іноземної мови із застосуванням технології іншомовного комунікативного тренінгу, перш за все, спрямовані на створення мультимедійного простору з можливістю звукового та візуального відображення змісту навчання.

Застосування цієї технології лежить в основі проведення слайд-лекцій/презентацій, організації відео- та аудіо-супроводу занять, використання Інтернет-ресурсів на заняттях тощо.

Навчання у співробітництві – це система навчання, яка ґрунтується на спільній діяльності вчителя та учнів, взаєморозумінні і гуманізмі, єдності інтересів і прагнень всіх учасників освітнього процесу. Метою освітньої технології «Навчання у співробітництві» є оволодіння знаннями, вміннями, навичками кожним учнем на рівні, який відповідає індивідуальним особливостям його розвитку, у поєднанні з ефектом соціалізації, формуванням комунікативних умінь під час спільної творчої праці [28].

Навчання у співробітництві є особливим видом організації навчального процесу, у якому навчально-пізнавальна діяльність здобувачів освіти реалізується у спеціально організованих малих групах.

У рамках даної технології створюються умови для активної спільної навчальної діяльності учасників/учнів за допомогою розподілу їх обов'язків щодо вирішення запропонованої навчальної ситуації. Таким чином, успіх усієї групи залежить від активності кожного з її учасників, тому слабкі учні намагаються з'ясувати у сильних усі незрозумілі ними питання, а сильні учасники/учні зацікавлені в тому, щоб усі члени групи, і насамперед слабкі учасники/учні, розібралися у матеріалі.

Важливо підводити підсумки роботи групи на основі загальних підсумків діяльності, адже при цьому кожен із учасників міні-групи відчуватиме особисту відповідальність за власні успіхи та успіхи групи.

Рефлексивні технології в навчанні іноземної мови спрямовані на створення умов для відстеження здобувачами освіти свого ставлення до матеріалу, що вивчається, і заняття за допомогою зворотного зв'язку.

Рефлексія функціонує як аналіз суб'єктом власного психічного стану і спрямована на його самовдосконалення, є ключовими моментом розвитку особистості. Процес рефлексивної самооцінки починається з оцінки цілей, процесу, результатів, стилю навчання і завершується корекцією, нагромадженням ефективного досвіду і перенесенням раціонального досвіду в нові контексти.

Реалізація цієї технології залежить від змісту навчання. Вся спільна діяльність на занятті має бути організована таким чином, щоб підштовхнути здобувачів освіти до поступової внутрішньої рефлексії. Той, хто навчається сам усвідомлює свої потреби, перетворює задане ззовні на особистісно значуще, передбачає наслідки вчинених дій і вчинків.

Методи для реалізації тренінгової технології повинні бути способом організації активної форми навчання тренінгу. Спільна активна робота учасників тренінгу над створенням певного продукту їх діяльності є інструментом тренінгу. Тренінгова технологія передбачає, що кожен учасник у процесі спільної діяльності робить свій внесок і має можливість

порівняти свій погляд на проблему із думкою інших і , можливо, змінити або доповнити власну.

Тренер/вчитель реалізує методи на трьох рівнях:

- 1) у групі – з окремими учасниками;
- 2) з групою – як єдиним цілем;
- 3) через групу – засобами самої групи [17].

Вибір методів іншомовного комунікативного тренінгу здійснюється відповідно до:

- завдань та мети тренінгу;
- рівня іншомовної комунікативної компетентності учасників тренінгу;
- вікових особливостей учасників тренінгу;
- розміру групи/кількості учасників;
- часу тренінгу.

Основними **методами** технології комунікативного тренінгу є такі:

- комунікативний метод;
- метод дискусії;
- метод проблемного навчання;
- ігровий метод;
- метод аналізу конкретних ситуацій (кейсів);
- метод мозкового штурму.

Розглянемо детальніші ці методи у рамках технології іншомовного комунікативного тренінгу.

В основі **комунікативного методу** лежать уявлення про те, що мова потрібна для спілкування, а отже метою навчання повинна стати комунікативна компетенція, яка включає в себе такі компетенції:

- 1) мовну (володіння мовним матеріалом для його використання у формі мовних висловлювань);
- 2) соціолінгвістичну (здатність використовувати мовні одиниці відповідно до ситуацій спілкування);

3) дискурсивну (здатність розуміти і досягати зв'язності у сприйнятті та продукуванні окремих висловлювань у межах комунікативно-значимих мовленнєвих утворень);

4) стратегічну (рівень обізнаності з соціально-культурним контекстом функціонування мови);

5) соціальну (здатність і готовність до спілкування з іншими) [2].

Комунікативний метод спрямований на створення умов максимальної відповідності процесу навчання процесу реальної комунікації. Дана особливість комунікативного методу проявляється у ретельному відборі мовних інтенцій, тем і ситуацій спілкування, що відображають практичні інтереси та потреби здобувачів освіти.

Комунікативний метод передбачає високу активність здобувачів освіти. Завданням організатора/вчителя у даному випадку є створення емоційно забарвлених ситуацій, які мають національно-культурну специфіку, які стимулюють застосування різних практичних умінь з іноземної мови. Саме тому комунікативний метод передбачає також одночасний розвиток основних мовленнєвих умінь та навичок, а саме усного та писемного мовлення, граматики, читання та аудіювання у процесі живого, невимушеного спілкування.

Робота на занятті із застосуванням технології іншомовного комунікативного тренінгу передбачає парну та групову форми роботи. При цьому учасники мають можливість виявити свою мовну самостійність.

Викладач/вчитель на заняттях бере на себе функції організатора спілкування, ставить навідні питання, звертає увагу на оригінальні думки учнів/учасників, виступає арбітром в обговоренні спірних проблем.

Дискусія – це метод навчання, направлений на розвиток критичного мислення і комунікативних здібностей; який припускає цілеспрямований і впорядкований обмін думками, спрямований на узгодження протилежних точок зору. В основі дискусії лежить суперечність, яка відображає протилежні погляди учасників на той самий предмет обговорення [16].

Отже, метод дискусії в освітньому процесі являє собою відкрите групове обговорення і вирішення спірних питань або проблемних завдань з урахуванням думок усіх учасників спілкування.

Застосування даного методу навчання дозволяє учасникам розвивати діалогічні вміння, вчитися враховувати думки інших людей, приймати різні точки зору, орієнтуватися на позицію партнера у спілкуванні та взаємодії, формулювати власну думку та позицію, приходити до спільного рішення у спільній діяльності, адекватно використовувати мовні засоби для вирішення різних комунікативних завдань.

Проблемне навчання – це система методів навчання, при якій учні отримують знання не шляхом заучування та запам'ятовування їх в готовому вигляді, а в результаті роботи мислення по вирішенню проблем та проблемних задач, побудованих на змісті матеріалу, що вивчається [22].

Застосування методу проблемного навчання передбачає таку організацію навчального процесу, при якій здобувачам освіти пропонується вирішити низку складних завдань інтелектуального характеру, що стимулюють їх до активної навчально-пізнавальної діяльності, спрямованої на пошук оптимальних рішень.

Здійснювана здобувачами освіти діяльність є самостійною і виконується під загальним керівництвом вчителя/викладача, що дозволяє здобувачам освіти у процесі такої діяльності самостійно опановувати нові знання та загальні принципи вирішення проблемних завдань, що стимулює до розвитку умінь міжособистісної взаємодії та співробітництва.

В основі різних **ігрових методів** лежить імітація чи «програвання» ситуацій реальної дійсності. Найчастіше у тренінгу використовується такий різновид ігрових методів як рольова гра, у якій кожному з учасників пропонується взяти на себе роль будь-якого персонажа у межах заданого грою сюжету.

Рольові ігри, як і багато інших ігор та тренінгових вправ, належать до інтерактивних методів навчання. Інтерактивне навчання передбачає використання різних видів активності учасників тренінгу:

- фізичної (рухова активність);
- соціальної (активність у соціальному оточенні-комунікація, взаємодія, взаємосприйняття);
- змістовної стосовно тематики тренінгу [23, с. 108].

Як стверджує педагог В. Стрикица: «[Рольова] Гра забезпечує невимушену обстановку, в якій учні є настільки винахідливими і жвавими, наскільки це можливо. Таким чином, вони експериментують, використовуючи свої знання про реальний світ, і водночас розвивають здатність взаємодіяти з іншими людьми» [29].

Таким чином, рольові ігри дають здобувачам освіти можливість як розкрити свій творчий потенціал, так і вийти за межі власних уявлень про способи здійснення діяльності. Можливість «вжитися в роль» створює умови для тренування різних стилів поведінки, розуміння та прийняття різних точок зору, а також допомагає висловити власні приховані почуття та думки, перебуваючи в іншій ролі. Незважаючи на ігровий характер діяльності учасники іншомовного комунікативного тренінгу діють реально, набуваючи нових знань і способів комунікативної діяльності, що забезпечує розвиток їх особистості.

Метод аналізу конкретних ситуацій також відомий як «case-study». У рамках цього методу учасники тренінгу аналізують та вирішують конкретні проблемні ситуації у робочих групах по кілька осіб. Обговорювані ситуації обов'язково повинні мати особистісну значущість для учасників.

Запропоновані ситуації можуть бути двох типів: «тут і тепер» і «там і тоді». Ситуації типу «тут і тепер» актуалізуються виходячи з поточної роботи групи, у той час як ситуації типу «там і тоді» є випадками, що мали місце в особистому, життєвому чи професійному досвіді учасників. Разом із ситуацією для аналізу пропонується її докладний опис, щоб унеможливити її неправильну інтерпретацію.

Метод аналізу конкретних ситуацій у рамках реалізації іншомовного комунікативного тренінгу може бути реалізований у двох видах, а саме:

аналіз конкретної ситуації як її оцінка та аналіз конкретної ситуації як вироблення алгоритму розв'язання задачі. Залежно від виду ситуації учасникам необхідно або вивчити ситуацію і дати свою оцінку правильності прийнятих рішень, або вирішити проблемну ситуацію-завдання, виробивши алгоритм необхідних дій.

Метод «мозкового штурму» являє собою методику спільної одноразової роботи групи експертів, спрямованої на творчий пошук, як правило, нетрадиційних, креативних підходів до вирішення проблем [23, с. 108].

На думку О. В. Волошиної, «суть методу мозкового штурму полягає в тому, що навчальний процес організований таким чином, що всі студенти/учні залучені в процес закріплення старого й опанування нового матеріалу, вони мають можливість адекватно оцінювати свій рівень знань. Під час виконання завдань за допомогою методу мозкового штурму кожний зі студентів/учнів робить свій особливий індивідуальний внесок, здійснюється обмін знаннями, ідеями, методами діяльності. Також метод заснований на принципах взаємодії та активності студентів» [5, с. 30].

У рамках іншомовного комунікативного тренінгу використання мозкового штурму передбачає два етапи:

1) колективна дискусія, в рамках якої генеруються ідеї (за абсолютної рівності позицій учасників);

2) аналіз висловлених пропозицій, їх оцінка та вибір альтернативних питань. Застосування методу мозкового штурму в рамках іншомовного комунікативного тренінгу на уроці/занятті іноземної мови сприятиме розвитку діалогічних умінь перцептивної та інтерактивної сторін діалогічного спілкування.

До методів тренінгових технологій належить також **міні-лекція**.

Технологія іншомовного комунікативного тренінгу передбачає комбінування різних **форм навчального процесу**.

Форма навчання — це зовнішня сторона організації навчального процесу, що відображає спосіб організації діяльності здобувачів освіти та вчителів/викладачів/організаторів тренінгу, який здійснюється в певному порядку і режимі, та залежить від кількості учасників, характеру взаємодії суб'єктів навчального процесу, рівня самостійності, специфіки педагогічної діяльності [27].

Як відомо, спілкування здійснюється в таких чотирьох структурах:

- опосередковане спілкування (переважно через письмову мову);
- спілкування в парі;
- групове спілкування;
- спілкування в парах змінного складу.

Звідси випливають чотири основні форми навчання: *індивідуальна, парна, групова і колективна (фронтальна)*.

Дана класифікація форм навчання та особливості їх застосування залежать від конкретних цілей та завдань уроку/заняття/тренінгу. У рамках моделювання процесу навчання, що передбачає впровадження освітньої технології іншомовного комунікативного тренінгу у процес навчання іноземної мови, перевага надається *груповій та парній формам* організації діяльності здобувачів освіти.

Парна робота має переваги перед фронтальною та індивідуальною роботою, оскільки створює умови для навчальної ситуації спілкування та здійснюється у формі діалогу.

Також про переваги парної роботи на уроках іноземної мови говорять науковці О. Є. Берестень та О. О. Плющай: «Під час парної роботи кожен здобувач освіти має можливість говорити у комфортних умовах (з місця). Це нагадує спілкування, наближене до позакласного, яке більш звичне для молоді. У парній роботі здобувач освіти працює незалежно від вчителя/викладача, демонструючи свої навички іншомовної комунікації. У парній роботі здобувачі освіти використовують більш звичні для них слова і вирази (якщо це дозволяє інструкція), виявляючи свою індивідуальність.

Під час парної роботи більшість здобувачів освіти розуміють, що вони можуть виконати завдання майже без допомоги викладача/вчителя (вона зведена до мінімуму). Більшість завдань для парної роботи цікавіші, ніж звичайні завдання. Парна робота – це динамічний та активний вид діяльності, під час якого неможливо ігнорувати завдання» [4, с. 129].

Що стосується парних завдань у рамках іншомовного комунікативного тренінгу, то, на нашу думку, вони мають бути короткими. Адже учасники можуть не «спрацюватися», їх рівень знань може не співпасти і вони можуть зайти у глухий кут. Проте попарно зручно працювати:

- під час виконання вступних ознайомлювальних вправ;
- під час навчання один одного, коли один учасник, який уже володіє певними навичками, навчає іншого;
- коли люди на основі особистих симпатій обирають собі пару для вирішення таких завдань тренера, які зручніше виконувати вдвох, наприклад, для участі у вправах, де треба виконувати дві різні ролі тощо [33].

Серед групових форм роботи можна виділити такі види організації комунікативної діяльності на уроці/занятті іноземної мови: робота у складі всієї групи, колективно-масове тренування в парах без змін або зі зміною партнерів (наприклад, прийом «шеренги», «натовп»), хорове реплікування в режимі група – група, група – один учень, один учень – група, робота в малих групах (3-5 осіб), робота в командах або у великих групах (більше 5 осіб).

Педагог О. В. Сушко переконана, що «групові форми роботи учнів є перспективними для навчання спілкування. Вони не тільки збільшують активний час діяльності учнів, але й знижують стан тривожності, допомагають подолати боязнь помилок, формують в учнів почуття колективізму [30, с. 9].

Робота у складі всієї групи передбачає, що всі учасники сидять разом, а їхня увага зосереджена на лідері групи. Такий вид роботи, як правило, застосовується:

- під час початкового привітання та вступної частини щоденних занять;
- коли треба вислухати одного або декількох промовців, зокрема під час читання лекції або проведення колективної презентації перед аудиторією;
- під час обміну результатами роботи, виконаної у складі малих груп;
- наприкінці тренінгу для підбиття підсумків і завершення заняття [33].

Завдання, які пропонують для малих груп, можуть бути як однаковими для всіх груп, відрізнятися, але доповнювати одне одного, так й бути цілковито різними. По завершенню виконання завдання групи повинні презентувати свої напрацювання усім учасникам тренінгу. Обговорення можна проводити після кожної доповіді групи або наприкінці. Можна змінювати черговість презентацій (якщо це доречно), щоб було справедливо (презентації не повинна починати одна і та сама група).

Розробники «Методичних рекомендацій для тренерів щодо розроблення та проведення тренінгів» стверджують: «Малі групи дозволяють учасникам і учасницям розглянути питання колективно і отримати користь від знань кожного з учасників/учасниць групи. Це одна із найбільш ефективних методик навчання, яка часто використовується. Вона дуже ефективна і для результатів навчання, які вимагають розуміння, зміни ставлення чи цінностей, пошуку рішень для вирішення загальних проблем чи пошуку консенсусу. Окрім того, вона забезпечує тривалий і ґрунтовний результат [35, с. 12].

Переваги групової роботи полягають у тому, що з інформацією та досвідом можуть ознайомитися всі члени групи. Крім того, існує

можливість легко давати інструкції одразу всім учасникам. Важливо також, що окремі учасники неспроможні відразу брати активну участь у навчанні, відчують обмеження можливостей засвоєння матеріалу, їм легше адаптуватися до умов тренінгу у великій групі.

Переваги групової та парної форм навчання у рамках реалізації технології іншомовного комунікативного тренінгу:

- 1) активізація пізнавальної діяльності учасників;
- 2) інтенсифікація процесу спілкування;
- 3) моделювання природних умов комунікації (діалогічне спілкування, полілог);
- 4) можливість колективного коригування поведінки учасників спілкування;
- 5) спільність досягнутих навчальних ефектів (на рівні розвитку умінь та навичок);
- 6) можливість створення якісніших умов для творчої роботи при виконанні продуктивно-творчих завдань.

Технологія іншомовного комунікативного тренінгу передбачає комбінування різних технологій, методів та форм навчального процесу. Основними освітніми технологіями, на яких ґрунтується іншомовний комунікативний тренінг є такі: технологія тьюторства, інформаційно-комп'ютерні технології, технологія навчання у співробітництві, рефлексивні технології. Найбільш поширеними методами навчання при реалізації іншомовного комунікативного тренінгу є комунікативний метод, метод дискусії, метод проблемного навчання, ігровий метод, метод аналізу конкретних ситуацій (кейсів), метод мозкового штурму. Основними формами іншомовного комунікативного тренінгу є парна та групова форми навчального процесу.

1.5 Види вправ для реалізації технології іншомовного комунікативного тренінгу

Система вправ є сукупністю необхідних типів, видів і різновидів вправ, що виконуються в такій послідовності і в такій кількості, які враховують закономірності формування умінь і навичок у різних видах мовної діяльності та в їх взаємодії та забезпечують максимально високий рівень оволодіння іноземною мовою у запропонованих умовах.

На думку С. Ю. Ніколаєвої, «створення раціональної системи вправ є ключем до вирішення проблеми формування іншомовної комунікативної компетентності. Важливість системи вправ полягає в тому, що вона забезпечує як організацію процесу формування іншомовної комунікативної компетентності, так і організацію процесу навчання» [18, с. 189].

Різні методисти пропонують використовувати різні вправи у рамках тренінгової технології в залежності від мети та завдань уроку. В загальному, це можуть бути такі види вправ: організаційні; мотиваційні; комунікативні; креативні; розвитку когнітивних процесів; рефлексивні.

Зрозуміло, що для реалізації технології комунікативного тренінгу потрібно розробити систему саме комунікативних вправ, адже вони позитивно впливають на розвиток репродуктивної та продуктивної мовленнєвої діяльності учасників, оскільки ці вправи «наближають навчання до потреб життя, дозволяють учителям/організатору активізувати навчальний процес, а учасникам набуті потрібних знань і навичок шляхом практичної діяльності» [19, с. 118].

Дослідниця Л. І. Мамчур стверджує, що комунікативні вправи обов'язково мають комунікативну спрямованість і відповідають таким вимогам:

- відповідати цілям навчання;
- підпорядковуватися принципам перспективності і наступності;
- поєднувати різні підходи до навчання;

- використовувати елементи інтерактивного навчання;
- містити змістову інформацію, необхідну для спілкування;
- характеризуватися соціокультурною спрямованістю;
- стимулювати до продукування змістовного власного тексту (діалогічного, монологічного) різних стилів, типів і жанрів мовлення;
- заохочувати до сприймання чужого висловлювання;
- бути комунікативними за змістом і формою;
- моделювати наближену до реальності ситуацію спілкування;
- враховувати психолого-вікові можливості школярів [14].

Запропонована нами система комунікативних вправ, на нашу думку, найкраще підходить для реалізації технології іншомовного комунікативного тренінгу:

- 1) комунікативно-стимулюючі;
- 2) комунікативно-аналітичні;
- 3) комунікативно-конструюючі;
- 4) комунікативно-закріплюючі;
- 5) комунікативно-розвиваючі;
- 6) комунікативно-рефлексивні.

Розглянемо більш детально кожен з видів вправ.

Комунікативно-стимулюючі вправи використовується на ввідно-ознайомчому етапі комунікативного тренінгу. Вони спрямовані на створення сприятливих умов для підготовки учасників тренінгу до майбутньої комунікативної діяльності іноземною мовою. На першому занятті у форматі іншомовного комунікативного тренінгу учасники спільно з організатором також виробляють правила спільної роботи (verspäte dich nicht, unterbreche niemals die sprechende Person, respektiere immer die Ideen deines Partners та ін). Запропоновані правила можна подавати також у різних формах (наприклад, ігровій), із фіксацією у зошитах або без неї. На цьому етапі можна використовувати, наприклад, такі ігри, як-от «Криголами», «Розминки (енерджайзери)», «Командотворення» тощо [11].

Комунікативно-аналітичні вправи використовуються на етапі первинного аналізу комунікативно-діалогічної ситуації. Комунікативно-аналітичні вправи створюють умови для глибокого осмислення учасниками різних моделей соціально-комунікативної поведінки носіїв мови. Можуть бути запропоновані невеликі тести або діалоги, які пред'являються учасникам після ознайомлення з демонстраційними матеріалами.

Комунікативно-конструюючі вправи. На основі даних, отриманих після аналізу учасниками іншомовних ситуацій діалогічного спілкування, організатор проводить коригування засвоєних раніше неефективних способів іншомовної діалогічної діяльності шляхом повідомлення нової інформації про особливості соціально-комунікативної поведінки у різних ситуаціях іншомовного діалогічного спілкування.

Комунікативно-закріплюючі вправи спрямовані на активне практичне закріплення одержаних на попередньому етапі моделей соціально-комунікативної поведінки у різних ситуаціях іншомовного діалогічного спілкування, максимально наближених до реальних умов комунікації.

Комунікативно-розвиваючі вправи спрямовані на активне практичне застосування засвоєних та закріплених на попередніх етапах моделей соціально-комунікативної поведінки в умовах інтенсивної групової суб'єктної взаємодії. У цих вправах спілкування не обмежується одним співрозмовником та однією ситуацією, а передбачає їх зміну.

Комунікативно-рефлексивні вправи використовуються на заключному етапі іншомовного комунікативного тренінгу, коли учасникам необхідно підбити підсумки спільної комунікативної діяльності. Підведення підсумків може бути у формі групового обговорення, графічних методів, інтерв'ю, заповнення анкет, самоаналізу тощо.

Слушно зауважує І. Л. Андрієнков, який говорить про те, що «кожна вправа повинна завершуватися коротким підсумком чи обговоренням, щоб учні чітко розуміли перехід від одного виду діяльності до іншого. Крім того, вчитель має давати чіткі та зрозумілі інструкції. Якщо всі учасники

освітнього процесу усвідомлюють, що треба робити, зростає вірогідність виконання завдання» [1].

Підсумовуючи зазначимо, що різні методисти пропонують використовувати різні вправи у рамках тренінгової технології в залежності від мети та завдань уроку. В загальному, це можуть бути такі види вправ: організаційні, мотиваційні, комунікативні, креативні, вправи на розвиток когнітивних процесів, рефлексивні тощо.

1.6 Методичні рекомендації щодо організації та проведення іншомовного комунікативного тренінгу

Ми описали основні етапи (структуру) тренінгу, методи, та технології, які найчастіше використовуються у комунікативних тренінгах. Проте лише методичні рекомендації щодо змісту тренінгу не можуть гарантувати успішне проведення іншомовного комунікативного тренінгу у повній мірі. Варто брати до уваги також рекомендації щодо організаційних моментів проведення комунікативного тренінгу. Отож ми вирішили зупинитися саме на таких важливих позиціях, які допоможуть підготуватися до проведення тренінгу та успішно його провести, а саме:

- тривалість тренінгу;
- кількість учасників тренінгу;
- підбір змістових матеріалів;
- ресурсне забезпечення тренінгу;
- просторова організація приміщення для тренінгу;
- план тренінгу.

Тривалість іншомовного комунікативного тренінгу може варіюватися, це залежатиме від мети та завдань уроку. Деякі методисти радять присвячувати тренінгу 10-20 хвилин заняття, інші вважають, що

найкраща тривалість становить 60-90 хвилин. На нашу думку, іншомовний комунікативний тренінг може бути реалізований і у межах повної академічної години. Також ми вважаємо, що у ході одного уроку можна використовувати лише певні елементи іншомовного комунікативного тренінгу, адже такі завдання є інтерактивними, цікавими та мотивуючими для учнів/учасників тренінгу.

Що стосується **кількості учасників**, то зазвичай тренінгова група налічує 15-20 осіб, але саме для іншомовного комунікативного тренінгу, на нашу думку, менша кількість осіб була б доцільнішою та продуктивнішою.

Також важливо зазначити, що «лінгвістичні тренінги можуть використовуватись на різних етапах засвоєння мови і плануватися з врахуванням вивченого матеріалу» [20, с. 288].

Після визначення і формулювання навчальних цілей і очікуваних результатів (тобто того, що потрібно досягти) тренер може визначити, які **змістові матеріали** необхідно використати для досягнення цих цілей. Термін «матеріали» використовується на позначення широкого кола ресурсів – усе, що потрібно для комплексного розуміння теми [35, с. 12]. Для проведення іншомовного комунікативного тренінгу організатору потрібно подбати про пошук та підготовку таких змістових матеріалів, як: тексти, діалоги, відео- або аудіозаписи, презентації, завдання різних видів тощо. Доречним було б використання не лише роздрукованих матеріалів, а й використання різних онлайн-застосунків (наприклад, для проведення опитування – Mentimeter).

Матеріали мають бути ретельно і чітко структуровані та відповідати таким вимогам:

- нумерація завдань, сторінок тощо, так організатору буде легше зорієнтуватися у послідовності і не заплутатися із матеріалами;
- необхідні розділювачі, кольорове чи цифрове кодування, щоб було легко знаходити розділи і теми;

- верстка та дизайн повинні бути зручні для читання (широкі поля, пробіли, розриви сторінок і т.п.);
- шрифти мають бути різноманітними і мати візуальний вплив, щоб полегшити читання і розуміння;
- можливе використання кольорового паперу та кольорового тексту (наприклад, двоколірний друк);
- необхідно залишати простір для поміток (особливо для презентації у форматі Power Point);
- терміни, складні слова та фрази, які потребують пояснення, подаються в кінці сторінки у формі виноски.

Зазвичай проведення тренінгів потребує певної підготовки організатора, а саме необхідно подбати про **ресурсне забезпечення**, яке має знадобитися у ході тренінгу, наприклад, невеликі аркуші паперу (можна на липкій основі або ж різної форми), прилади для подачі звукового сигналу (свисток, дзвіночок тощо), таймер або пісочний годинник, магніти для дошки, ватмани та маркери тощо. Зрозуміло, що для проведення одного тренінгу не обов'язково можуть знадобитися усі матеріали одразу, знову ж таки, це визначатиметься завданням вправ та їх метою. Але зауважимо, що в учасників такі підручні матеріали викликатимуть позитивні емоції, а відповідно й стимулюватимуть до виконання запропонованих завдань.

Не потрібно забувати також про **просторову організацію приміщення** для тренінгу. Тренери радять уникати «аудиторного» та «шкільного» стилів розміщення робочих місць, натомість розставити стільці для учасників півколом, що сприятиме створенню неформальної атмосфери, забезпечуватиме можливість кожному бачити всіх учасників тренінгу, підкреслюватиме рівнозначність позицій усіх учасників. Це сприяє створенню атмосфери відкритості, розвитку довіри, уваги та інтересу учасників одного до одного [3].

На комунікативних тренінгах учасники також часто працюють у колі. Подібне розташування дає низку переваг:

- розташування учасників колом дає змогу всім добре чути і бачити одне одного, даючи таким чином змогу сприймати широкий спектр невербальних проявів;
- розміщення колом забезпечує високий рівень залучення до роботи — в колі неможливо «відсидітися» за спинами інших;
- коло — це максимально «демократична» фігура. У ньому неможливо виокремити «головного», всі перебувають у рівних умовах, що об'єднує групу;
- розміщення колом забезпечує свободу рухів учасників, вони можуть легко мінятися місцями, об'єднуючись у різні групи [24].

Проте зауважимо, що для перегляду відео або презентації таке розташування буде незручним для деяких учасників тренінгу.

Для роботи у малих групах можна розставити парти/столи у необхідні комбінації. Наприклад, якщо тренінг передбачатиме роботу у 4-х групах, то доречно було б сформувати чотири локації, які б відокремлювали групи і водночас дозволяли розмістити потрібно кількість учасників групи.

У кабінеті мають бути визначені та спеціально оформлені окремі навчальні зони:

- зона для фронтальної роботи (роботи в колі або півколі);
- зона для рухливих ігор і вправ;
- зона для роботи учнів у малих групах;
- зона для вчителя та його робоче місце;
- зона для розташування мультимедійної техніки, фото-, відео-, аудіоапаратури тощо;
- зона для зберігання канцтоварів, навчально-методичних матеріалів, реквізиту;
- демонстраційна зона (вільні стіни зі стійким покриттям чи кріпленнями).

Розміщуючи навчальні зони, потрібно враховувати як розміри приміщення, так і послідовність, зручність, легкість їх використання у процесі проведення занять, взаємозв'язки між ними, естетичність оформлення, наповнюваність, мобільність і якість навчальних і допоміжних компонентів (столів, стільців, шаф, полиць, наочних посібників, техніки тощо) [24].

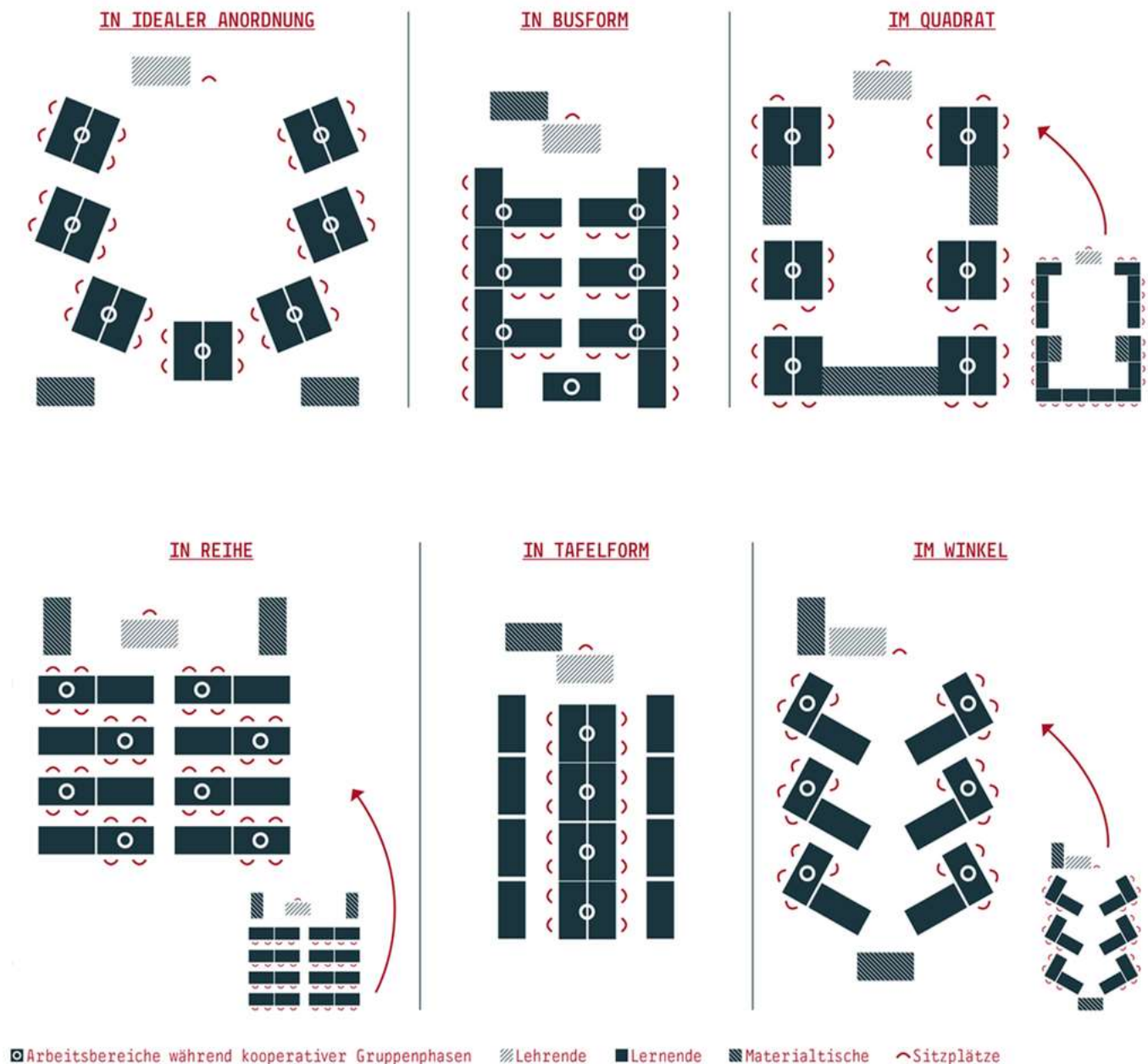

Рис. 1 Просторова організація приміщення [39]

Також надзвичайно важливим для успішного проведення будь-якого тренінгу є складання організатором чіткого **плану тренінгу**. План тренінгу – це документ, який містить інформацію, потрібну тренеру для проведення тренінгу, посібник і ресурсний матеріал, який дає змогу раціонально й організовано провести заняття. Дотримуючись плану, тренер гарантує собі можливість подати доречний матеріал повністю, у логічній послідовності.

План передбачає перелік тем (проблемних питань) у вигляді пунктів плану з розбивкою на складові (підтеми) у вигляді підпунктів, а також їх порядок розміщення і відображає задум, проект змістовного наповнення тренінгу. Відповідно до плану тренер визначає зміст і обсяг навчального матеріалу, враховуючи його види:

- інтерактивні вправи для етапу «знайомство»;
- вправи для налагодження психологічного фону учасників та їх емоційного самопочуття на тренінгу;
- допоміжні вправи на зняття м'язового та психологічного напруження (руханки);
- підготовка інформаційних повідомлень/ аудіо- або відеоматеріалів / інтерактивних презентацій;
- контрольні запитання (тестові, завдання з множинним вибором, на встановлення відповідності, завдання з розгорнутою відповіддю тощо);
- сценарії для проведення рольових ігор;
- запитання для відповідно обраного для тренінгу методу (мозкового штурму, дискусії тощо).

У плані чітко має бути зазначено, у якій саме формі навчання буде відбуватися виконання кожного завдання, також варто зазначати орієнтовний час на виконання кожного завдання.

Зрозуміло, що не завжди тренінг може проходити так, як було заплановано. Під час комінікативного тренінгу можуть з'являтися інші теми для обговорення, спливати неочікувані моменти, які потребують додаткового роз'яснення (особливо це стосується іншомовного

комунікативного тренінгу) тощо. Зауважимо, що організатору не можна ігнорувати такі ситуації і залишати їх без уваги, в той же час, якщо таким моментам приділяти забагато часу, то обов'язкові питання тренінгу можуть залишитися не розглянутими. Отже, саме тому завчасно підготовлений план тренінгу допоможе дотримуватися обраної теми, дістатися бажаної мети.

Також, на нашу думку, важливою складовою будь-якого тренінгу, а особливо іншомовного, є такі психологічні мотивуючі компоненти як підбадьорення учасників, похвала, заохочення тощо. Організатор повинен вміти поєднувати загальні та особистісні компліменти, уникнення некоректних виправлень публічно, вміти заохочувати взаємодію в учасників. Не менш важливим є посмішка, жести, міміка, оплески тощо.

Отже, при плануванні та практичній реалізації іншомовного комунікативного тренінгу потрібно враховувати враховувати та зважати на такі загальні методичні рекомендації, які стосуються тривалості іншомовного комунікативного тренінгу (від 10-20 хв. до 90 хв-120 хв.), кількості учасників (до 20 осіб), підготовки змістових матеріалів, ресурсного забезпечення та просторової організації приміщення (за умов навчання в оффлайн-режимі). Найважливішим компонентом підготовки іншомовного комунікативного тренінгу є чіткий план тренінгу.

РОЗДІЛ 2.

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ІНШОМОВНОГО КОМУНІКАТИВНОГО ТРЕНІНГУ НА ЗАНЯТТЯХ/УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

2.1 Банк завдань для іншомовного комунікативного тренінгу

Проаналізувавши ряд завдань для комунікативних тренінгів [6; 11; 12; 31; 32], ми обрали, на нашу думку, найефективніші вправи комунікативного характеру, які можуть застосовуватися на уроках/заняттях німецької мови.

Пропонуємо вправи відповідно до загальної структури іншомовного комунікативного тренінгу.

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

Вступна частина є неодмінним і обов'язковим елементом кожного тренінгового заняття, але займає не більше 10-20 хвилин [9].

На цьому етапі можна запропонувати вправи за такими категоріями:

- 1) «знайомство» або ж позитивна мотивація (вправи на створення сприятливого емоційного клімату, встановлення та досягнення взаєморозуміння партнерів по спілкуванню, введення в іншомовне середовище);
- 2) правила тренінгу (повторення/доповнення);
- 3) очікування від тренінгу;
- 4) повідомлення теми, мети та завдань тренінгу;
- 5) «ритуальні» привітання.

Зауважимо, що послідовність вправ тренінгу у межах одного етапу може варіюватися в залежності від мети тренінгу в цілому та етапу зокрема.

«Знайомство» або ж позитивна мотивація

Етап «знайомство» (загальна назва, яка не обов'язково передбачає перше знайомство учасників тренінгу) має на меті створити доброзичливу та продуктивну атмосферу, налаштувати учасників на взаєморозуміння та іншомовну співпрацю. Для реалізації цієї мети ми пропонуємо такі **комунікативно-стимулюючі завдання-розминки**:

Вправа «Kompliment»

Учасники стоять у колі і по черзі говорять комплімент сусіду праворуч/ліворуч. Завданням співрозмовника є відреагувати на комплімент та сказати свій. Важливою умовою є також не повторювати вже сказані компліменти. / Macht ein Kompliment eurem Partner rechts/links. Der Partner soll auf das Kompliment reagieren und weiter ein eigenes machen. Wiederholt die schon gesagten Komplimente nicht! Виконувати завдання може розпочати тренер/вчитель, наприклад: *Julia, diese Bluse steht dir einfach super! Besonders zu deinen schönen Augen! – Danke schön. Mir ist sehr angenehm das zu hören. Die Bluse gefällt mir auch.*

Різновидом компліменту можуть бути підбадьорливі слова, побажання, щось мотивуюче тощо, наприклад: Уявіть, що ви гравці двох футбольних команд. Лише одна команда вийде до півфіналу після гри. Тепер настав час для традиційної церемонії рукостискання. Встаньте один навпроти одного і один за одним потисніть руки суперникам. Не забудьте сказати кожному гравцеві іншої команди щось мотивуюче. / Stellt ihr euch vor, ihr seid die Spieler zweier Fußballmannschaften. Nur eine Mannschaft erreicht nach dem Spiel das Halbfinale. Jetzt ist es Zeit für die traditionelle Handshake-Zeremonie. Stellt euch einander gegenüber und gebt den Gegnern nacheinander die Hand. Vergesst nicht, jedem Spieler des anderen Teams etwas

Motivierendes zu sagen. Наприклад, *Uns ist es sehr angenehm mit eurem Team spielen zu können. Ihr seid eine starke Mannschaft.*

Вправа «Karussell»

Учасники тренінгу утворюють два кола – внутрішнє (нерухоме) та зовнішнє (рухоме) – за принципом каруселі обличчям одне до одного. Учасники зовнішнього кола рухаються одночасно по часовій стрілці, час на коротку розмову може бути визначений тренером/вчителем (1-3 хв. на одну коротку розмову). Щоб дати учасникам тренінгу знати, що потрібно перейти до наступного співрозмовника, тренеру/вчителю потрібно обрати сигнал (хлопок, свисток, дзвіночок тощо). У контексті обмеження часу можна використовувати й інші сигнали, які свідчили б про завершення відведеного часу на виконання завдання, наприклад, виконання рядків відомої пісні, вимкнення світла тощо. Орієнтовні ситуації для короткої бесіди:

- Перед тобою – людина, яку ти добре знаєш, але тривалий час не бачив. Ти радієш цій зустрічі.../ Vor dir steht eine Person, die du gut kennst, aber schon lange nicht mehr gesehen hast. Du freust dich auf dieses Treffen...
- Перед тобою – незнайома людина. Познайомся із нею... / Vor dir steht ein Fremder. Lerne ihn kennen.
- Перед тобою – маленька дитина, яку щось злякало. Підійди до неї та заспокой.../ Vor dir steht ein kleines Kind, das vor etwas Angst hatte. Geh zu ihm und beruhige es...

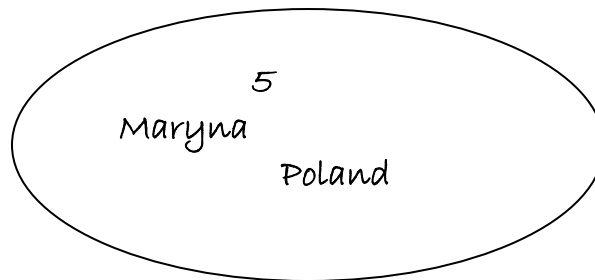
Вправа «Geschenk»

Організатор/тренер/вчитель роздає учасникам стікери, на яких написані предмети-подарунки (die CD, das Buch, das Computerspiel, die Hautcreme mit SPF-50 usw.). Учасники знаходять собі пару, їх завдання – «обмінятися» подарунками та аргументувати вибір подарунка, а також відреагувати на отриманий подарунок. Завдання звучить так: Jeder von euch hat ein Geschenk für jemanden. Gebt dem Partner das Geschenk und

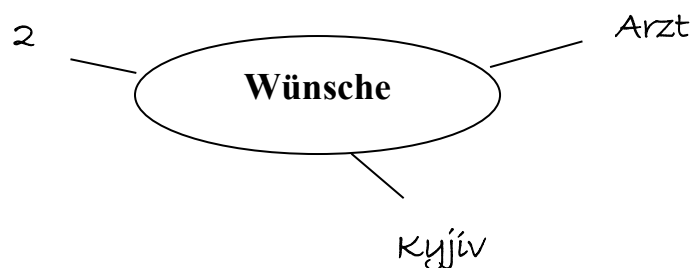
kommentiert eure Wahl des Geschenks. Vergesst nicht auf das bekommene Geschenk zu reagieren!

Вправа «Dreimal raten»

Кожен учасник на листку паперу пише 3 слова, з якими він пов'язує певні події свого життя. Наприклад, це може бути цифра/число, якесь ім'я, місце, іноземна мова тощо. Учасники у довільному порядку шукають співрозмовника і висувують припущення щодо написаних слів, а саме: що вони можуть означати для співрозмовника. Schreibt eine Zahl, einen Namen und einen Ort, die für dich wichtig sind. Findet den Partner und versucht zu errate, was diese Wörter bedeuten. Stellt die gegenseitigen Fragen. Z. B. *Spiels du schon seit 5 Jahren Fußball? – Nein, ich spiele Fußball nicht mehr, ich habe ihn nur 2 Jahre gespielt...*

Різновидом цієї вправи може бути конкретизація теми, у рамках якої «зашифровані» відомості про автора. Тренер/вчитель може роздати учасникам листки із певними темами, наприклад *Familie*, *Interessen/Hobbies*, *Wünsche*, *zu Hause* тощо. До теми потрібно знову ж таки написати 3 слова. Далі хід вправи, як описано вище. Наприклад,

Вправа «Wer ist das?»

Кожен учасник отримує аркуш паперу з іменем іншого учасника тренінгу. Завдання полягає у тому, щоб представити цю людину класу, сказати кілька слів про її вподобання (хобі, улюблений вид спорту тощо) і сильні сторони характеру, якими люди захоплюються. Усі інші мають відгадати, про кого йде мова, можуть задавати уточнюючі запитання. / Jeder Schüler bekommt ein Blatt Papier mit dem Namen seines/ihrer Mitschülers. Die Aufgabe besteht darin, diese Person der Klasse vorzustellen, indem der Sprechende ein paar Worte über die Vorlieben dieser unbekannten Person (Hobbys, Lieblingssportarten usw.) und charakterliche Stärken, die die Leute bewundern, sagt. Die anderen Mitschüler sollen die Person erraten, können die klärenden Fragen stellen.

Вправа «Einen Treffer finden»

Тренер/вчитель роздає картки з назвами тварин/відомих людей/визначних місць/країн тощо і просить прочитати ці назви подумки. Завдання кожного: знайти свою пару, описуючи свою назву. / Lest und findet eure Partner. Beschreibt das Tier/die Sehenswürdigkeit/den Ort/die Stadt/das Land/die berühmte Person usw. Reagiert auf das Gesagte. Ihr könnt auch die Fragen stellen. Z. B. *Mein Tier ist groß und grau. Das Tier wohnt in Afrika und hat große Ohre. Hast du das selbe Tier auf deinem Kärtchen?* – *Nein, leider nicht. Mein Tier ist klein und wohnt im Haus.*

Вправа «Hör zu - gib es zurück»

Учасники об'єднуються у пари (партнер А та партнер Б). Партнер А розповідає все, що він хотів би повідомити на цей момент про себе (2 хв.). Партнер Б слухає і, по закінченні відведеного часу, переказує все, що почув, говорячи: «Я почув, що ти...». На «повернення» інформації партнеру Б також відводиться 2 хв. Далі партнери міняються ролями (партнер Б розповідає партнеру А, а партнер А переказує почуту інформацію партнеру Б). Зауважимо, що цю вправу учасники виконують іноземною мовою, у разі, якщо вони не зрозуміли співрозмовника, вони

можуть перепитати, уточнити інформацію, таким чином тренуючи свої комунікативні навички та діалогічне мовлення.

Вправа «Wie sieht deine Stimmung aus?»

Учасники залишаються у колі (або ж довільному порядку шукають собі пару) і по черзі говорять, на яку пору року, погоду, природне явище схожий їх настрій сьогодні. Наприклад: *Meine Laune heute ist einem Blitz ähnlich, unerwartet und extrem.*

Вправа «Wanderspiel»

Учасники залишаються у колі. Вчитель/тренер повідомляє, що він вирушає в похід і бере з собою речі, які об'єднані однією ознакою, яку він не називає. Починає так: *Ich gehe wandern und nehme einen Glühbirne mit.* (ознака предметів, яку загадав вчитель – усе скляне). Учасники пропонують свої предмети, намагаючись вгадати ознаку, наприклад: *Ich gehe wandern und nehme eine Laterne mit. Darf ich mitkommen?* Якщо запропонований предмет має загадану ознаку, то вчитель/тренер каже *Ja, ich nehme dich mit.* Якщо ні, то учасник продовжує грати. Якщо хтось здогадався про ознаку, піднімає руку і висловлює своє припущення.

Вправа «Lieblingslied»

Тренер/вчитель пропонує кожному учаснику перекласти німецькою мовою один рядок з відомої української пісні дослівно. Учасники по чергово читають рядок з пісні, усі інші мають відгадати пісню. Якщо не виходить, то учасник може наспівати свій переклад.

Вправа «Die Sonne scheint auf ...»

Учасники сидять або стоять у тісному колі. Розпочинає вчитель/тренер, який стоїть в середині кола. організатор говорить: *Сонце світить на... / Die Sonne scheint auf den, der ...*, а потім вказує на предмет одягу або колір, який є в кого-то з учасників, або на особливості рис характеру учасників тощо. Наприклад: *Сонце світить на того, у кого карі*

ochi / Die Sonne scheint auf den, der brauene Augen hat або Сонце світить на того, укого жовті шкарпетки / *Die Sonne scheint auf den, der gelbe Socken trägt*. Учасник з кола, який відгадує, про кого йде мова має вигукнути: *Це ... / Das ist* і тоді зайняти місце ведучого у середині кола. На уроці/занятті німецької мови ця вправа може мати також не лише стимулюючий характер, а й розвивати граматичні навички з різних тем, наприклад, теми *Attributsatz, Wortfolge im Nebensatz* тощо.

Правила тренінгу (повторення/доповнення)

На вступному (ввідно-ознайомлювальному) етапі організатору/вчителю важливо зусередити увагу учасників на певних **правилах** під час тренінгу, адже дотримання правил забезпечує сприятливу атмосферу для навчання. В. Бевз та О. Главник до основних правил відносять: «цінування часу; увічливість; позитивність; розмова від свого імені; добровільна активність; конфіденційність; «стоп»; «піднята рука»; зворотний зв'язок тощо. Правила приймаються на початку тренінгу всіма учасниками групи і потрібні для того, щоб кожний міг:

- працювати в комфортних умовах;
- отримувати інформацію самому й не заважати отримувати інформацію іншим у зручний для кожного спосіб;
- відверто, без побоювань висловлювати свої думки;
- дозволити собі спонтанні, попередньо не зважені вислови, що наближатиме тренінг до реального життя;
- бути впевненим, що надану ним інформацію використають тільки в інтересах учасників» [3].

У рамках реалізації іншомовного комунікативного тренінгу згадані правила варто доповнити ще такими: не перебивати того, хто говорить, бути толерантними до помилок, допомагати співрозмовнику у разі потреби висловити думку іноземною мовою тощо. Учасникам можна

запропонувати такі завдання для самостійного формулювання правил участі в іншомовному комунікативному тренінгу:

- розділити дошку/ватман на дві частини з надписами «erlaubt» та «verboten» і запропонувати кожному учаснику вписати одне речення/фразу у відповідну колонку;

- одна група учасників обговорює та записує на ватмані, що можна або ж потрібно робити під час тренінгу, а інша – що заборонено. Потім представники з груп представляють свої результати, об'єднуючи дві частини ватмана в одну;

- «ланцюжок»: учасники по одному, по чергово говорять речення, яке описує правила під час тренінгу, при цьому не повторюючи попередні речення, а доповнюючи або конкретизуючи сказане;

- кожен учасник пропонує правило, запитуючи в кінці, чи вірне його твердження (наприклад, *Wenn jemand spricht, man darf ihn nicht unterbrechen, stimmt das?*), інші учасники хлопають, якщо погоджуються, або тупають у разі незгоди.

Приклади правил тренінгу:

- Sei aktiv!
- Beachte die Zeit beim Sprechen!
- Sei tolerant (fehlertolerant)!
- Unterbreche nicht!
- Du hast recht nicht einverstanden zu sein!
- Respektiere einander und das Recht auf eigene Meinung!
- Beurteile nicht!
- Handys stumm machen!

Звісно, що учасники тренінгу можуть доповнювати цей список.

Повідомлення теми, мети та завдань тренінгу

На даному етапі також завданням тренера/вчителя є повідомити **тему, мету та завдання уроку**. У рамках іншомовного комунікативного тренінгу

пропонуємо такі завдання для реалізації цього етапу, а саме для визначення теми тренінгу:

– тренер/вчитель показує фото/малюнок/мем і пропонує учасникам описати зображення та висловити припущення щодо можливої теми тренінгу, наприклад, тема: «Online-Shopping»

– тренер/вчитель читає цитату відомої людини, учасники мають зрозуміти тему тренінгу за цитатою (наприклад, «Die Natur ist die beste Apotheke» (Sebastian Kneipp) – тема: «Gesundheit und alternative Heilmethoden»);

– тренер/вчитель називає ряд предметів/назв/імен тощо і пропонує учасникам об'єднати ці слова в одне поняття, яке і є темою тренінгу, наприклад: *das Theater, der Film, das Porträt, der Dichter, die Geige...* – тема: «Kunst»;

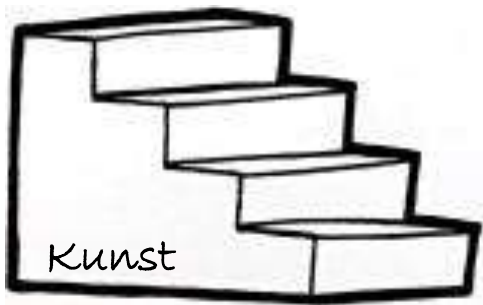
– «опитування»: тренер/вчитель ставить запитання, яке опосередковано стосується теми тренінгу, учасники відповідають, активізуючи свої знання про предмет розмови і приходять до спільної теми, наприклад: *Wie bleibt ihr im Kontakt? Welche soziale Netzwerke sind am beliebtesten? Wer schreibt noch Briefe? usw.* – тема: «Mediennutzung».

– «асоціації»: тренер/вчитель називає слово (записує на дошці) і пропонує учасникам висловити свої асоціації (дописати речення з дієсловами), на основі яких вони самостійно називають тему тренінгу, наприклад: тема «Jugendleben».

Мету та завдання уроку краще сформулювати разом із учасниками, запитавши у них про їх очікування від тренінгу:

Тренер/вчитель малює на дошці сходи, які підписані темою тренінгу, учасники по чергово визначають своє місце на сходах, аналізуючи власні знання з теми та комунікативні вміння. Організатор запитує, що саме потрібно, щоб опинитися на вершині сходинок (*Was braucht ihr um die Treppe hochzusteigen?*). Учасники формують таким чином завдання тренінгу. Можливі відповіді:

- *neue Lexik lernen;*
- *Kenntnisse zum Thema aktivieren;*
- *einen Beispieltext lesen;*
- *ein Video anschauen;*
- *mehr zum Thema sprechen usw.*

Очікування від тренінгу

Вправи «Erwartungen»:

– тренер/вчитель роздає учасникам стікери і пропонує написати, що вони очікують від тренінгу. Учасники відкладають свої стікери і повертається до них лише в кінці тренінгу, коли тренер/вчитель пропонує висловитися, чи справдилися усі очікування;

– тренер/вчитель роздає учасникам стікери-смайлики і пропонує написати свої очікування, учасники по чергово читають свої очікування і прикріплюють на дошку, де намальоване дерево-мрій і сподівань;

– утворити 4 групи і запропонувати учасникам кожної групи на стікерах написати 3-5 очікувань, прикріпити їх на намальовану гору. В кінці тренінгу попросити учасників груп переклеїти свої очікування або ближче до вершини, якщо очікування виправдалися, або до підніжжя гори, якщо не виправдалися.

«Ритуальні» привітання

Також учасникам можна запропонувати різноманітні **«ритуали» привітання**, що позитивно впливатиме на загальний настрій та атмосферу тренінгу. Ритуалами привітання є різноманітні жести, які організатор/вчитель може змінювати кожного разу на початку тренінгу або обрати один улюблений для усіх тренінгів як «візитну картку», яка буде саме повідомляти про те, що урок/заняття буде проходити із використанням тренінгової технології. Наведемо приклади «ритуалів» привітання:

Рис. 3 «Ритуали» привітання та прощання [38]

Цікавими лінгвокультурологічними ритуалами привітання можуть бути привітання з різних країн світу. Тренер/вчитель може запропонувати не лише жест привітання певної національності, а й мовний вигук-привітання. Привітання відрізнятимуться кожного тренінгу. На початку тренінгу організатор повідомляє, що сьогодні учасники вітатимуться як:

- «японці» (кланяються, руки і долоні витягнуті з боків) – *Konnichiwa*;
- «індійці» (роблять легкий уклін, долоні складені перед чолом) – *Namaste*;
- «араби» (схрещують руки на грудях) – *Marhaba* ;
- «французи» (цілуються, по черзі торкаючись один одного щоками і посилаючи в повітря від одного до п'яти поцілунків) – *Bonjour / Salut* тощо.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Теоретичний блок

Основна частина тренінгу включає в себе декілька блоків (теоретичний та практичний). Як вже зазначалося, **теоретичний блок** іншомовного комунікативного тренінгу передбачає первинне знайомство учасників із комунікативною ситуацією та її аналізом. На цьому етапі організатор може запропонувати учасникам такі завдання: подивитися відео, прослухати аудіозапис, прочитати по ролям діалог, самостійно ознайомитися з текстом. Також тренер може сам презентувати основний матеріал у вигляді міні-лекції або презентації. Для перевірки розуміння іншомовної комунікативної ситуації учасниками пропонуються такі варіанти *комунікативно-аналітичних вправ* як-от: усні відповіді на запитання (обговорення змісту побаченого, почутого, прослуханого), міні-тест, вправи на відновлення змісту інформації, порядку дій тощо.

Перед тим як залучити учасників тренінгу до практичного блоку, на якому вони самостійно зможуть відтворити іншомовну комунікативну ситуацію, тренеру також потрібно запропонувати учасникам деякі *комунікативно-конструюючі вправи* для корегування нової інформації. Ці вправи передбачають більш детальний аналіз іншомовної комунікативної ситуації на лексичному, граматичному або соціокультурному рівнях. Наприклад, це можуть бути вправи пошукового, порівняльного або описового характеру, вправи на встановлення відповідностей, реконструюючі вправи тощо.

Практичний блок

Практичний блок передбачає активне практичне закріплення та застосування засвоєних на попередніх етапах моделей соціально-комунікативної поведінки. *Комунікативно-закріплюючі вправи*, які можна запропонувати на цьому етапі, будуть орієнтуватися на практичне закріплення матеріалу, опрацьованого на попередньому етапі і носитимуть репродуктивний характер: імітація зразка мовлення, підстановка у зразок мовлення, трансформація / розширення / завершення зразка мовлення, передача змісту тексту від імені персонажа тощо. *Комунікативно-розвиваючі вправи* передбачають зміну партнера по спілкуванню та видозміну самої комунікативної ситуації. Це вправи продуктивного характеру, як-от: підготовка проєктів, рольові ігри, інсценування подій та ситуацій, дискусії або дебати тощо.

Під час реалізації іншомовного комунікативного тренінгу, на нашу думку, особливо важливим є такий інтерактивний метод навчання як-от *експрес-опитування («клікери»)*, який найчастіше використовується для актуалізації опорних знань або закріплення отриманих знань. За допомогою експрес-опитування тренер задіює усю без виключення аудиторію. Експрес-опитування передбачає питання та відповіді, має включати в себе не більше, ніж 2-3 запитання з їх подальшим

обговоренням. Експрес-опитування («клікери») як метод навчання під час проведення тренінгів використовуються з різною навчальною метою:

- актуалізація знань;
- перевірка уважності;
- перевірка розуміння матеріалу;
- визначення ставлення [35, с. 12].

Допоміжні вправи

Також окрім основних завдань, які стосуються опрацювання конкретної іншомовної комунікативної ситуації, варто приділити увагу також **допоміжним вправам**, які є необхідними для успішного проведення іншомовного комунікативного тренінгу. Допоміжні вправи поділяються на:

- а) *вправи для розподілу учасників на пари або групи*
- б) *вправи на зняття м'язового та психологічного напруження (руханки).*

а) Розподіл на пари

Однією із переваг тренінгу є можливість вільного групування та перегрупування учасників для виконання практичних вправ. Педагог-практик І. Л. Андрієнков пропонує деякі варіанти розподілу учасників/учнів на пари або ж групи під час інтерактивної взаємодії [1]. Ми також доповнили цей перелік:

- знайти пару, поєднуючи слова і зображення на картках (наприклад, при вивченні теми «Науково-технічний прогрес» необхідно поєднати винахід і винахідника, при вивченні теми «Визначні місця Німеччини» – світлину місця із назвою міста, де вона розташована і т.д.);
- за алфавітним порядком (за приголосними і голосними буквами, з яких починаються імена учасників);

- за порами року, в які народилися учасники (наприклад, хто народився влітку – підходить до червоного аркуша, хто взимку – до білого, восени – до помаранчового, весною – до зеленого);
- будуючи речення (учасники складають картки зі словами або вивченими фразами в речення);
- розділяючи слова за частинами мови (учасники беруть аркуш паперу, на якому написано слово і приєднуються до групи, до якої частини мови належить це слово);
- поєднуючи синонімічні фрази (при вивченні фразових дієслів, ідіом є можливість легко перевірити вивчені лексичні одиниці), тощо.

б) Вправи на зняття м'язового та психологічного напруження (руханки)

Іванюк О. О. переконана, що «застосовуючи психологічні вправи, можна успішно вирішувати різні поставлені завдання: знімати як нервову, психічні, так і м'язкову напругу, зосереджувати увагу учнів/учасників тренінгу, розвивати уміння краще розуміти себе та інших, розвивати вміння креативно мислити, створювати умови для особистісного зростання» [10]. До таких психологічних вправ належать також руханки. Запропонуємо декілька:

Вправа «Jäger»

Тренер/вчитель читає ряд слів, завдання учасників плеснути в долоні у тому випадку, коли вони почують слово, яке відповідає заданій умові. Можливі умови:

- Fange alles, was fliegt / schwimmt;
- Fange alles, was süß / sauer ist;
- Fange alles, was du essen kannst;
- Fange alles, was fahren kann usw.

Вправа «Beifall»

Тренер/вчитель пропонує підніматися з місця лише тим учасникам, які володіють названою організатором рисою, здібністю або вмінням. Усі інші учасники, які залишилися сидіти мають аплодувати тим, хто підвівся. Наприклад:

- Steht auf die, die nähen können;
- Steht auf die, die Fahrrad fahren können;
- Steht auf die, die Handstand machen können;
- Steht auf die, die Krimis gern lesen und sehen;
- Steht auf die, die lecker kochen;
- Steht auf die, die ...usw.

Вправа «Zeig mir»

Усі утворюють коло. Тренер/вчитель просить учасників показати *den Kopf, die Augen, die Beine, die Knie, den Bauch* usw. Потім тренер/вчитель починає промовляти ці слова швидше, заплутуючи учасників.

Вправа «Reihe»

Тренер/вчитель пропонує учасникам вишикуватися в ряд за певних умов, при цьому учасники можуть спілкуватися один з одним для уточнення інформації щодо умов. Можливі умови:

- Stellt euch in die Reihe eurem Geburtstagsmonat / Geburtstagstag nach;
- Stellt euch in die Reihe eurer Fußgröße nach;
- Stellt euch in die Reihe eurer Größe nach;
- Stellt euch in die Reihe eurem Gewicht nach usw.

Вправа «Das Wetter in Afrika»

Учасники стають у коло, повертаються праворуч і йдуть, повторюючи рухи за тренером на слова: *In Afrika wärmt die Sonne* (гладити по плечах

того, хто йде попереду), weht der leichte Wind (провести пальцями по спині). Da kommen die Wolken und bedecken die Sonne, der Regen beginnt (стукати пальцями), der Wind steigt (терти спину), der Regenguß beginnt (енергійно стукати пальцями по спині), der Hagel (кулаками). Aber was ist das? Das Unwetter hört auf- (усе у зворотному порядку). Es nieselt. Der leichte Wind weht. In Afrika scheint die Sonne wieder». Тренер/вчитель може придумати й інші історії та масажні рухи до них.

Вправа «Schreiben am Rücken»

Учасники стають по парам. Один учасник пальцем «пише» на спині іншого слово по літерам, яке пов'язане із погодою, настроєм, темою уроку тощо (тренер задає тематику). Наприклад: Wie geht es dir heute? – M-Ü-D-E. Далі учасники міняються.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Метою заключної частини тренінгу є рефлексія усіх учасників тренінгу, вербальне підведення підсумків тренінгу, обмін враженнями, вираз емоційного ставлення учасників групи один до одного й до тренера/вчителя тощо.

Вправи, які можуть бути запропоновані на цьому етапі можуть структурно та функціонально утворювати пари із вправами вступного етапу на визначення очікувань від тренінгу. Запропонуємо деякі вправи на рефлексію.

Вправа «Geschenke»

Тренер/вчитель записує імена всіх учасників на листочках і кладе у коробку. Учасники витягують чиєсь ім'я (не своє). Їм надається час, щоби вигадати подарунок, який би вони подарували цій людині. Кожному надається можливість представити й подарувати уявний подарунок іншому учаснику тренінгу.

Вправа «Mach weiter!»

Тренер/вчитель пропонує кожному учаснику подумати про те, що він дізнався на тренінгу, що його вразило найбільше, сподобалося/не сподобалося і що збирається робити після тренінгу, аби ця дія була пов'язана із темою тренінгу. Учасники пишуть на аркушах пареру 1-2 речення і кладуть у загальний кошик. Тренер/вчитель дістає по черзі і зачитує вголос, коментуючи.

Вправа «Bis bald»

Учасники стоять у колі, по черзі вони можуть висловити думку, наскільки ефективним їм видався тренінг, наскільки він виправдав їхні сподівання, що нового вони дізналися, що їх здивувало/зацікавило/розчарувало тощо. Тренер/вчитель може написати на дошці орієнтовні запитання, які можуть допомогти учасникам висловити свою думку, наприклад:

Was hat euch besonders gefallen/nicht gefallen?

Was Neues habt ihr gelernt?

Was hat euch überrascht/enttäuscht?

Вправа «Danksagung»

Учасникам можна також запропонувати звернутися до будь-якого учасника тренінгу із словами подяки або комплімену. Вони можуть намалювати свої «Danksagung» із коментарем і подарувати обраному учаснику.

Зазначимо, що вправи вступного етапу, вправи заключного етапу та допоміжні вправи (руханки, розподіл на пари, музичні паузи тощо) можуть використовуватися не лише на уроках/заняттях німецької мови із використанням тренінгових технологій, а й як складові елементи для стандартних уроків у ЗЗСО або ж на заняттях німецької мови. Під час проведення іншомовного комунікативного тренінгу при виборі вправ певного етапу, тренер/вчитель повинен враховувати мету та завдання

тренінгу в цілому та етапу зокрема, а також вікові особливості учасників тренінгу.

2.2 Система тренінгових вправ для розвитку умінь творчого монологічного висловлювання

РИТМІКО-ІНТОНАЦІЙНІ УМІННЯ

Мовленнєва розминка. Робота зі скоромовками, віршами, римівками.

Мета: формування артикуляційних і ритміко-інтонаційних навичок, розвиток умінь невербальної комунікації.

Способи та прийоми групової роботи:

- 1) Тренер/вчитель читає вірш, учні плесканням показують наголошені слова.
- 2) Учасники розучують римівку (вірш, скоромовку), кидаючи один одному м'яч і промовляючи її а) з різним темпом (від уповільненого до дуже швидкого), б) з різним рівнем гучності (від тихого до дуже гучного).
- 3) Римівка (вірш, скоромовка) вимовляється з різними почуттями (гнів, радість, гордість, звинувачення тощо).
- 4) Окремі слова римівки (вірша, скоромовки) замінюються жестами.
- 5) У реченні змінюється центр висловлювання, і римівка вимовляється з новим змістом.

Вправа «Gegenstand X»

Тренер/вчитель загадує деякий предмет, який є в наявному оточенні (предмет одягу, інтер'єру тощо) і називає його der Gegenstand X. Учасники за допомогою запитань різного типу, які не повинні носити прямий

характер, намагаються цей предмет відгадати. Тренер/вчитель дає пояснення, наводячи на думку.

Можливі питання: Wofür wird der Gegenstand X verwendet? Wer hat der Gegenstand X? Habe ich den Gegenstand X? Ist der Gegenstand X groß oder klein?

Неможливе запитання: Was ist der Gegenstand X?

Вправа «Simulator»

Мета: формування вмінь емоційно-забарвленого мовлення. Прослухайте коротку історію «Eine Weihnachtsfamilie» von Egon Busch. Підготуйте читання цього уривка за ролями, намагаючись якомога точніше відтворювати емоційний настрій тих, хто говорить (Додаток 1).

Дайте відповідь на запитання (виконується до розігрування за ролями):

- 1) Якими ви уявляєте собі учасників сцени?
- 2) Як вони ставляться один до одного? Чому ви так вирішили?
- 3) Які слова передають емоційний стан співрозмовників?

НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ КОМУНІКАЦІЇ

Вправа «Alles merken»

Учасники утворюють коло. Завдання представитися і представлення підкріпити будь-яким жестом. Вправа проводиться за методом «снігової лавини».

Вправа «Wie geht's?»

Тренер/вчитель ставить запитання, учасники відповідають на запитання фразою «Irgendwie so» і доповнюють відповідь жестом.

Wie geht es dir? Wie hilfst du deiner Mutter? Wie gehst du spazieren? Wie tanzt du? Wie hörst du deinem Lehrer im Unterricht zu? Wie schläfst du nachts? Wie glücklich bist du? Wie wütend bist du? Wie interessiert bist du? Wie lustig bist du?

Вправа «Nachdenken und antworten»

Кожному учаснику на спину кріпиться літера алфавіту, але він не знає що це за літера, проте її можуть бачити інші учасники. Завдання учасників дати відповідь на загадки, вибудувавши їх з літер, що знаходяться на їхніх спинах. Радитися і дати відповідь, вишикувавши літери в потрібному порядку, можна лише за допомогою невербальних засобів комунікації.

Damit sprechen wir (*Zunge*)

Präteritum vom Verb „bringen“ (*brachte*)

Ukrainisch, Deutsch, Englisch sind ... (*Sprachen*)

Вправа «Versteh mich doch!»

Вправа виконується у мікрогрупах. Кожен учасник мікрогрупи отримує картку з описом ситуації, яку він має зобразити за допомогою невербальних засобів комунікації. Протилежна команда має вгадати обставини ситуації та озвучити їх.

1) Ihr seid auf Rollschuhen unterwegs und versucht, plötzlich anzuhalten.

Ihr sagt euerem Hund, er soll bleiben, wo er ist.

Ihr tragt eine schwere Tasche in einer Hand und einen Regenschirm in der anderen Hand. Ihr öffnet einen Regenschirm im Wind.

Ihr seht euch ein langweiliges Tennisspiel an.

Ihr esst zum ersten Mal mit chinesischen Essstäbchen.

Ihr blast die Kerzen auf einem Geburtstagskuchen aus.

2) Du siehst ein Fußballspiel. Deine Lieblingsmannschaft verliert. Du bist wütend.

Dein Freund erzählt dir eine Geschichte über seine Erlebnisse in den Sommerferien. Du hörst aufmerksam zu und gefesselt.

Du befindest dich in einer fremden Stadt. Du musst zum nächstgelegenen Hotel gelangen. Zieh die Aufmerksamkeit von jemandem, der dir helfen kann.

Deine Oma versucht, dir einen Rat zu geben, den du für dumm finden. Du bist gleichgültig.

Вправа «Höre - tue»

Учасники утворюють коло і, слухаючи текст, який читає тренер/вчитель, та виконують дії, названі в тексті.

Ihr geht zu Fuß. Ihr geht durch einen tropischen Wald. Es ist Nachmittag. Es ist sehr heiß. Ihr schwitzt. Der Weg wird immer schmaler und schmaler. Ihr geht weiter. Plötzlich bleibt ihr stehen und hört zu. Dann geht ihr weiter. Ihr seid erschrocken. Der Himmel verdunkelt sich. Ihr hört das Donnern. Ihr versucht, euch zu beeilen, aber verliert schließlich den Weg. Dann nimmt ihr das Messer und fängt an, die Pflanzen zu hacken, zu hacken und zu hacken. Es beginnt zu regnen. Es ist ein großer tropischer Sturm. Plötzlich seht ihr ein kleines Haus zwischen den Bäumen. Ihr rennt dorthin. Ihr öffnet die Tür und fühlt euch sicher.

Вправа «Wie hörst du mich?»

Учасник отримує завдання розповісти історію про себе і виходить готуватися за двері. Решті учасників групи роздають картки, в яких зазначено, яким чином вони мають слухати історію (з цікавістю, байдуже, уважно тощо + поза). Учасник повертається, розповідає історію і стежить за реакцією аудиторії. Потім каже, хто і як слухав його.

УМІННЯ ЗНАХОДИТИ ЦІКАВУ ТЕМУ ДЛЯ ПОВІДОМЛЕННЯ (робота по збору матеріалу, визначенню мети мовлення)

Вправа «Soziologische Umfrage» (виконується як домашнє завдання, результати обговорюються в мікрогрупах і представляються на занятті).

Проведіть невелике соціологічне опитування своїх друзів, знайомих, однокласників/одногрупників. З'ясуйте, які теми зараз хвилюють ваших однолітків, тобто про що б вони хотіли дізнатися, прочитати, почути. Результати представте у вигляді діаграм.

Вправа «Heiligt der Zweck die Mittel?»

Кожній команді учасників пропонується завдання скласти список цілей, заради яких вони готують доповіді з різних предметів. Після того як завдання виконано, відбувається обговорення запропонованих цілей.

Вправа «Thema finden»

Мікрогрупам роздають журнали іноземною мовою. Завдання учасників знайти цікаву тему та підготувати невеликий колективний виступ, обґрунтувавши, чому та чи інша тема була обрана. На підготовку дається 7-10 хвилин.

Вправа «Assoziationen»

Учасникам пропонується слово, до якого вони повинні підібрати якомога більше асоціацій, пов'язаних із цим словом. На підготовку часу не відводиться, вправа являє собою «мозковий штурм».

Слова: die Presse, reisen, die Gesundheit, das Problem, treu та інші.

Вправа «Was der Weiser gesagt hat»

Учасникам по групах пропонуються думки знаменитих учених, письменників тощо. Завдання учасників підібрати із запропонованого списку, вислови, які можна використати під час підготовки повідомлення на тему, пов'язану з: 1) успіхом, 2) освітою, 3) хобі та обґрунтувати свій вибір.

УМІННЯ СКЛАДАТИ ПЛАН ПОВІДОМЛЕННЯ

Вправа «Habt ihr einen Plan?»

Учасникам пропонується спільно прочитати текст, визначити тему тексту та скласти план її розкриття, і за кожним пунктом плану виписати мовний матеріал, який вживає автор у тексті. Потім подібне завдання виконується по групах. Наприклад:

Die Hanse

Für die Entstehung der Hanse gibt es kein exaktes Datum. Die Hanse war eine Vereinigung deutscher Kauf- und Seeleute und später ganzer deutscher Städte, die sich ab der Mitte des 12. Jahrhunderts zusammenschlossen. Zu der Hanse der deutschen Städte gehörten die großen Hafenstädte Lübeck, Hamburg, Bremen, Wismar und weitere 70 Städte. Man hielt sie geheim, deshalb ist die genaue Zahl der Städte unbekannt.

Die Hanse hatte 2 Hauptziele:

-gegen die Piraten zu kämpfen und die Politik zu ihren Gunsten zu beeinflussen.

-auf diese Weise konnten die Händler im Ausland ihre wirtschaftlichen Interessen viel besser verteidigen und das Seerecht mehr an die eigenen Bedürfnisse anpassen.

Die Mitglieder der Hanse nannte man Hansen (die Städte nannte man Hansestädte). Die deutschen Kaufleute lebten in Gemeinschaften noch einer ganz bestimmten strengen Ordnung. An der Spitze der Gemeinschaft stand ein Oberhaupt. Man wählte einen Mann für ein Jahr. Alle Hansen mussten sich der Ordnung fügen, sonst schloss man sie aus der Hanse aus.

Ihren besonderen Aufschwung erlebte die Hanse in der Periode von 14. bis zum 15. Jahrhundert. An ihrer Spitze stand in dieser Zeit die Stadt Lübeck. Die Hanse existierte bis in die Mitte des 17. Jahrhunderts, aber ihr Untergang begann schon seit dem Ende des 15. Jahrhunderts infolge der Entdeckung Amerikas (1492). Der Atlantik wurde das Zentrum des Handels.

Вправа «Plan - Plan - Plan»

Мікрогрупам учасників пропонується скласти план повідомлення за темою: «Dieses Land ist am besten für das Leben» і потім представити його для обговорення.

РОБОТА НАД ТЕКСТОВИМИ ХАРАКТЕРИСТИКАМИ: ЛОГІЧНІСТЬ, ПОСЛІДОВНІСТЬ

Вправа «Wiederherstellen von Ereignissen»

Учасники по групах отримують набір речень, з яких вони мають скласти зв'язний текст. Наприклад:

Die Geschichte der Currywurst

Die Geschichte der Currywurst beginnt in Berlin: Es ist das Jahr 1946 und Herta Heuwer hat hier eine kleine Snackbar. Sie verkauft Würstchen, Pommes und Bier. Eines Tages, genau am 4. September, hat sie eine Idee. Sie variiert ihr Würstchen ein wenig und verkauft sie mit Tomatenmark, Curry und einem Klecks der berühmten englischen Worcestersoße. Ein ziemlich originelles Rezept, das später Geschichte macht.

Zum Gedenken an Herta Heuwer kann man in Berlin an der Ecke Kant- und Kaiser-Friedrich-Straße in Berlin-Charlottenburg dieses Schild sehen. Dort war der Imbiss von Herta Heuwer.

Nicht alle glauben, dass die Currywurst aus Berlin kommt. So schreibt der Autor Uwe Timm in seinem Roman „Die Entdeckung der Currywurst“, dass er als Kind schon 1947 in Hamburg eine Currywurst gegessen hat.

Heute serviert man die Currywurst mit Ketchup und einem Brötchen. Jeder isst sie so, wie es ihm am liebsten ist: mit Cayenne-Pfeffer, mit Paprikapulver oder Zwiebelchen. In der Snackbar auf die Hand oder zu Hause selbstgemacht, die Currywurst ist ein Klassiker. Sie gehört zu Berlin wie das Brandenburger Tor, wird aber auch im Rest der Bundesrepublik gern gegessen.

Nun hat die Currywurst in den letzten Jahren durch andere Fast-Food-Ideen wie Döner oder Pizza eine starke Konkurrenz bekommen. Doch in den Hochburgen wie Berlin oder dem Ruhrgebiet wird nach wie vor gern Currywurst gegessen. In Berlin plant man die Eröffnung des Deutschen Currywurstmuseums.

УМІННЯ КОРИСТУВАТИСЯ ЗАСОБАМИ ЗВ'ЯЗНОСТІ

Вставні слова та вирази

Вправа «Ich glaube...»

Учасники утворюють коло. Їм пропонуються ситуації, які вони мають оцінити, висловивши свою згоду, незгоду, думку, починаючи висловлювання із запропонованих вставних слів та виразів (Ich denke, Ich nehme an, Ich glaube, Ich bin der Meinung, Meiner Meinung nach, Was mich betrifft, Ich glaube nicht, Es ist falsch zu denken, Ich kann nicht zustimmen, Im Gegensatz, Einerseits/andererseits, in der Tat, Leider, Ich bin anderer Meinung...).

Die Situationen

- Andreas, ein Schüler der 10. Klasse, hat in der Schule eine schlechte Note bekommen. Seine Eltern, um ihn zu bestrafen, haben ihn nicht in die Disco gehen lassen.
- Ein Mann fand eine Tasche mit Dokumenten und Geld. Er rief den Besitzer an und bot ihm an, das Eigentum gegen Geld zurückzugeben. Sie machten einen Termin aus. Im Anschluss an dieses Treffen wurde der Mann verhaftet und des Raubes beschuldigt.
- John McKennan hatte eine unheilbare Krankheit. Als seine Freunde davon erfuhren, stellten sie jeglichen Kontakt zu ihm ein.
- Jürgen ist 16, aber er wiegt 100 kg. Er will nicht abnehmen, weil er mit seinem Aussehen zufrieden ist.

Вправа «Rezept»

Мікрогрупам дається завдання створити рецепт неіснуючої страви. При цьому вони повинні розповісти докладно процес її приготування, використовуючи такі вступні слова та вирази: Erstens, zweitens, drittens..., zunächst, außerdem, danach, dann..., als Ergebnis, schließlich, zusammenfassend, zum Schluss, im Ganzen, allgemein, also...

Наприклад: Macht ein Rezept für Glück. Macht ein Erfolgsrezept.

Повторна номенація

Вправа «Wiederhole dich nicht»

1) Учасниками пропонується в мікрогрупах обговорити наступне: Ви збираєтеся розповідати історію про Вінні Пуха. Яким чином ви називатимете цього героя протягом усієї оповіді, так, щоб не повторюватися.

2) Учасникам пропонується розповісти історію про те, як Вінні Пух і П'ятачок ходили в гості до Кролика.

Сполучники

Вправа «Du für mich - ich für dich»

Учасники утворюють коло. За зразком придумують приклади із використанням певних сполучників і кидають м'яч тому, хто має цей приклад перекласти німецькою мовою. Наприклад: Погода погана, *тому* я залишаюся вдома.

Вправа «Fiktion»

Робота йде в мікрогрупах. Учасники мають скласти вигадані/фантастичні ситуації з використанням сполучників: und, aber, denn/weil, deshalb/deswegen, trotzdem, sonst...

РОБОТА НАД УМІННЯМИ БУДУВАТИ ОПИС, ОПОВІДАННЯ, АРГУМЕНТАЦІЮ, ВИЗНАЧЕННЯ

Вправа «Finde mich»

Парам учасників роздають журнали німецькою мовою. Вони мають знайти приклади тексту опису, оповіді та аргументації, і обґрунтувати свій вибір. На виконання завдання відводиться 5-7 хвилин.

Вправа «Wenn nur....»

Кожній із груп учасників пропонується уявити собі якусь ситуацію і сказати, що було б якби:

- alle Uhren wären stehen geblieben
- es wäre immer Sommer auf dem Planeten
- es hätte überhaupt kein Geld (Münzen und Scheine) gegeben,
- wenn Kühe fliegen könnten

На підготовку відводиться 5 хвилин.

Вправа «Ende gut – alles gut»

Учасникам, розділеним на команди, пропонується придумати якомога більше розгорнутих варіантів закінчення фрази. На підготовку відводиться 5 хвилин.

- Gestern habe ich eine schlechte Note für meinen Test bekommen, aber...,
- Ich hatte Erfolg mit meinem Geschichtsreferat, weil...,
- Heute ist der letzte Tag des Semesters, deshalb...
- Es regnet den ganzen Tag in Strömen und...

Вправа «Ein Kopf ist gut, zwei Köpfe sind besser».

Кожній із груп учасників пропонується та чи інша ситуація, з якої вони мають знайти вихід. На обговорення відводиться 5 хвилин.

1) Auf dem Weg zur Schule hast du eine Geldbörse voller Geld gefunden. Du hast dich umgesehen, aber es war niemand in der Nähe.

2) Ihr seid Lehrer. Eure Schüler haben ihre Hausaufgaben nicht gemacht. Ihr wollt ihnen eine Lektion erteilen.

3) Ihr seid Schüler, die eure Hausaufgaben nicht gemacht habt. Erklärt eurer Lehrerin die Gründe, damit sie euch glauben kann und nicht eine Massage an eure Eltern schickt.

4) Vor einer Woche hast du deinen Freund gebeten, dir sein Heft mit der Vorlesung zu geben, die du verpasst hattest. Du sollst es heute zurückgeben, aber auf einmal stellst du plötzlich fest, dass du es verloren hast.

Вправа «Vorhersagen»

Команди отримують завдання зробити прогнози про можливий зміст тексту, що має той чи інший заголовок і обґрунтувати свою гіпотезу. Заголовки:

- Sturm im Wasserglas.
- Alle Wege führen nach Rom.
- Der Appetit kommt beim Essen.
- Angriff ist die beste Verteidigung.

Вправа «Beschreib den Gegenstand»

Учасники сидять у колі. Кожен з учасників отримує картку з назвою предмета (der Tisch, der Hund, das Buch, der Wecker,...). Учасники заплющують очі та намагаються уявити собі цей предмет. Завдання – описати предмет, так як він малюється в уяві. На виконання вправи відводиться 5-7 хвилин.

Вправа «Darf ich mich vorstellen...»

Учасникам пропонується уявити себе в ролі якогось незвичайного кіноперсонажа або літературного героя та надати групі інформацію про себе за таким планом: Vorname/Nachname, Spitzname, Alter, Geburtsdatum, Geburtsort, Familie/Verwandte, Essensvorlieben, Job/Beruf, Hobbys, Auszeichnungen.

Вправа «Erzähler»

Кожній команді учасників пропонується список слів і виразів, із яких вони мають скласти коротку історію за 5 хвилин.

Картка 1. trotz etwas, fröhlich aussehen, darauf bedacht sein, etwas tun, könnte kaum etwas tun, voll von etwas sein, kosten, hin und her, von Zeit zu Zeit, weg sein, verwirrt sein, in Tränen ausbrechen, zur Überraschung und Enttäuschung von jemandem.

Картка 2. ein verwöhntes Kind sein, mit dem Kopf schütteln, die Wahrheit sagen, sich an etwas erfreuen, für etwas dankbar sein, auf freundliche Weise, die Aufmerksamkeit erregen, beeindruckt sein, mit leiser Stimme, sich um jmdn. kümmern, etwas mit einem Hauch von Wichtigkeit tun, zu spät zur Schule kommen.

Вправа «Erzähl die Geschichte weiter»

Учасники утворюють коло. Їхнє завдання продовжити історію, що починається зі слів: Das war ein grauer Morgen.... Кожен наступний учасник повторює фразу попереднього і додає свою. Після виконання вправи йде обговорення (чи вийшла історія, чи цікава вона була, якщо так, то чому, якщо ні, то чому тощо).

Вправа «Beweise, dass...»

Доведіть, що: Dienstag ist besser als Montag.... Samstag ist schlechter als Samstag... Вправа виконується в мікрогрупах. На підготовку дається 5 хвилин. Результати обговорюються групою в цілому.

Вправа «Beende die Geschichte»

Командам пропонується початок оповідання, яке вони повинні закінчити. Команда, яка придумала найбільш оригінальне і смішне закінчення, перемагає. На підготовку відводиться 5-7 хвилин.

Наприклад: *Es war einmal eine kleine Raupe, die hieß Lilli. Jeden Morgen nach einem langen und gemütlichen Frühstück zusammen mit ihren Eltern, ging Lilli ihre Oma Ilse besuchen. Sie wohnt nicht weit weg von dem Haselnussstrauch, wo Lilli zu Hause ist.*

Heute ist ein besonders ungemütlicher und stürmischer Tag. Schon die ganze Nacht hat es geregnet und auch jetzt ist die Sonne noch nicht zu sehen. Die Wolken hängen ganz tief und ohne Gummistiefel kann man bei diesem Wetter auf keinen Fall nach draußen. So hat sich Lilly ihre wunderschönen rot-weiß gepunkteten Gummistiefel angezogen und macht sich auf den Weg zu Oma Ilse....

Vправа «Argumente und Fakten»

Учасники діляться на мікрогрупи. Кожна з мікрогруп отримує завдання викласти аргументи за і проти.

1. Das Leben ist nicht lebenswert, wenn man nicht isst, was man will.
2. Man ist bereit, einen Menschen um seiner Liebe willen zu töten.
3. Es ist großartig, ein Einzelkind zu sein.

Vправа «Deutung von Sprichwörtern»

Учасникам пропонується низка прислів'їв, значення яких вони мають витлумачити. Вправа виконується по парах.

- Morgenstund hat Gold im Mund.
- Die Ratten verlassen das sinkende Schiff.
- Wer zuerst kommt, mahlt zuerst.
- Es ist nicht alles Gold, was glänzt.
- Stille Wasser sind tief.
- Lange Rede, kurzer Sinn.

Після виконання цього завдання учням пропонується придумати мікроситуацію, яку можна було б закінчити одним із прислів'їв.

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ

Антоніми, синоніми, узагальнюючі слова

Вправа «Gegenteile»

Командам пропонуються частини з пісні групи Ramstein «Mann und Frau», у яких вони повинні заповнити пропуски усіма можливими словами-протилежностями Підготовка займає 5 хвилин.

Schwarz und _____	_____ oder schön
Kalt und _____	Im _____ oder Stehen
Arm und _____	_____ und schwach
Hart und _____	_____ und wach
Kurz und _____	_____ oder rund
Dick und _____	_____ und Hund
Groß und _____	_____ und her
Grob und _____	_____ und schwer
Wasser oder _____	_____ und tief
Billig oder _____	_____ und schief
Dunkel oder _____	_____ oder lang
Langsam oder _____	_____ und krank
Nass und _____	_____ oder Tier
Knien oder _____	_____ oder hier
Schlafen oder _____	_____ und Frieden
Weinen oder _____	_____ oder siegen
	_____ oder nass
	_____ oder Hass

Вправа «Verbesserer»

Учасники отримують текст, до якого вони мають внести зміни, таким чином, щоб позбутися повторів, і зробити текст більш стилістично милозвучним.

Hallo! Mein Name ist Johnas. Ich habe einen Freund, Nick. Wir sind Schüler der Klasse 9. Mein Freund und ich verbringen gerne Zeit miteinander. Im Sommer gehen wir gerne zum Fluss, in den Wald und ins Kino. Außerdem spielen wir gerne Computerspiele und lesen Krimis, wenn das Wetter schlecht ist. Krimis, sind interessant; Wir lesen gerne Krimis von Agatha Christie. Ihre Geschichten sind interessant. So genießen wir unsere Zeit.

Vnрава «Bilde die Gruppen!»

Учапсники у групах отримують узагальнюючі слова, наприклад: hübsch, Freundschaft, arbeiten. До кожного слова потрібно підібрати по 5 слів, які мають бути тією ж частиною мови, що й саме узагальнююче слово. Потім учасники порівнюють свої відповіді із відповідями інших учасників.

Метафора, персоніфікація

Vnрава «Errate die Metapher»

Учасники у групах отримують одну метафору. Вони мають придумати коротку ситуацію, яку можна було б описати отриманою метафорою. Саму метафору вони не називають, інші учасники мають відгадати цю метафору. Усі метафори написані на дошці.

- Das ist Schnee von gestern.
- Die Zeit rennt, ich möchte sie festhalten.
- Er schmolz unter ihrem Blick dahin.
- Das kostete ihn eine Menge Zeit.
- Sie hat echte Rabeneltern.

Vnрава «Errate, wer das ist»

Один учасник залишає клас на кілька хвилин і повертається. Група обирає одного учасника й описує його, приписуючи якості якоїсь тварини (дерева предмета). Учасник повертається в клас, слухає опис і відгадує, кого описували інші учасники.

Вправа «Kompliment»

Вправа проводиться з використанням техніки «Карусель». Учасники утворюють два кола: зовнішнє і внутрішнє; їхнє завдання зробити комплімент тому, хто стоїть навпроти, здійснюючи рух по колу.

Modell 1. Deine Augen sind wie zwei schöne Diamanten.

Modell 2. Du hast extrem (wirklich, sehr, absolut, total)

Hinweis: Якщо ми хочемо посилити свою оцінку чого-небудь, ми можемо використовувати такі слова: extrem, wirklich, sehr, absolut erstaunlich, total тощо.

Вправа «Wähle ein Epitheton»

Учасники в командах мають підібрати якомога більше прикметників-епітетів до наступних слів: der Apfel, das Buch, das Mädchen, der Mann etc.

Вправа «Was könnte das bedeuten?»

Учасникам пропонується підібрати якомога більше предметів, які відповідають даним якостям: sauer, weiß, lang etc.

Вправа «Blindes Spiel»

Один з учасників (ведучий) відвертається і закриває очі. Один із групи доторкається до його спини. Ведучий має вгадати, хто це був, і вимовити фразу: «Das war Katja, die mir angefasst hat». У разі неправильної відповіді група відповідає: «Nein, das ist falsch. Das war nicht Katja, die mir angefasst hat» (звертаємо увагу на порядок слів!).

РОБОТА НАД УМІННЯМИ БАЧИТИ ТА ЧУТИ СПІВРОЗМОВНИКА

Вправа «Ich sehe und wiederhole»

Учасник-ведучий отримує картку із зазначенням різних емоційних станів, які він має продемонструвати за допомогою жестів. Решта учасників повинні в точності відтворити ці дії.

- Du bist gelangweilt.
- Du interessierst dich für das, was du gerade hörst.
- Du bist mit deinem Freund einverstanden.
- Du bist anderer Meinung als dein Freund.
- Du bist gleichgültig gegenüber dem, was du gehört hast.
- Du willst Aufmerksamkeit erregen.

Вправа «Ganz im Gegenteil»

Учасники утворюють шеренги та встають один навпроти одного. Тренер читає команди, учасники виконують дії протилежні до тих, про які йдеться:

Hände hoch! Hände runter! Hinsetzen! Aufstehen! Nach links drehen!
Nach rechts drehen!

УМІННЯ ВПЛИВАТИ НА ІНШИХ

Вправа «Mit all der Einsicht»

Учасники розбиваються по парах і одночасно читають вірші, які вивчили, намагаючись збити співрозмовника, але не за допомогою гучності, а за допомогою проникливості, емоційності, вкладеної в прочитання вірша. Гра триває доти, доки не визначиться переможець.

Вправа «Richtig oder falsch»

Учасники утворюють коло. Кожен із них повідомляє про себе два факти, один з яких є правдою, а інший неправдою. Завдання учасника представити неправдиве твердження якомога більш правдоподібно, і ввести інших в оману.

АДАПТАЦІЯ ТЕКСТУ ДО АУДИТОРІЇ

Вправа «Einfacher geht's nicht»

Учасники по мікрогрупах отримують тексти, речення в яких вони мають трансформувати таким чином, щоб тексти стали простішими.

Liebe Natalie!

Ich habe hart für meinen Mann und meine Tochter geschuftet. Ich habe meine Karriere und Hobbys geopfert, um ihnen meine ganze Zeit und Aufmerksamkeit zu schenken. Ich versuche, mit meiner Tochter befreundet zu sein, aber sie schätzt nicht, was ich für sie getan habe. Sie sagt, sie wolle Freunde haben. Sie ist erst 17 Jahre alt, und es wird noch viel Zeit dafür. Sie sollte ihre Familie genießen, solange sie sie hat. Findest du nicht auch? Warum schätzen junge Menschen nicht, wie glücklich sie sind, Eltern zu haben, die sie lieben?

Liebe Grüße

Irene

Lieber Nickolas!

Ich bin 27 Jahre alt, ledig und habe einen guten Job als Autoverkäufer in der Werkstatt meines Freundes. Vor ein paar Wochen kam ein 17-jähriges Mädchen in die Werkstatt und fragte nach Autos. Sie konnte sich nichts leisten, aber wir kamen ins Gespräch. Sie ist ein nettes Mädchen, aber zu Hause ist sie unglücklich zu Hause. Sie ist fast eine Gefangene. Wir müssen uns heimlich treffen. Ich möchte ihr helfen, in eine neue Zukunft zu fliehen, aber ich will sie nicht heiraten oder so etwas. Ich möchte ihr helfen, aber mich nicht einmischen, also kann ich ihre Eltern nicht treffen. Soll ich sie einfach in Ruhe lassen?

Tom.

Вправа «Achte darauf...»

Учасникам пропонується розповісти казку про Червону шапочку із зарахуванням сучасних віянь у житті, дітям 5-6 років, дорослій аудиторії. Після вправи проводиться рефлексія. Чим відрізняються казки за сюжетом, за мовною складністю тощо.

РОБОТА НАД ДОПОВІДДЮ, ПОВІДОМЛЕННЯМ

Вправа «Bereite den Beitrag»

1) Учасникам по мікрогрупах пропонуються теми для підготовки виступів: «Die Probleme von Teenagern», «Vor- und Nachteile eines Einzelkindes». У групах обговорюється послідовність роботи над темою. Учасники мають скласти план розкриття теми, підібрати мовний матеріал (слова, вирази), який знадобиться їм для підготовки повідомлення.

2) Учасникам на заключному етапі заняття пропонується обговорити по групах ідеї щодо розкриття теми: «Dieses Land ist ein großartiger Ort, in dem man leben kann», «Erfolg und Leistung: Ihre Erfolgstheorie». Вдома учасники готують повідомлення за одним із пунктів плану та представляють його публічно на наступному занятті.

Вправа «Überprüfe dich selbst - gib dich selbst eine Bewertung»

Кожен учасник готує вдома повідомлення за темою «Mein(e) Lieblings- (Zeitvertreib, Gericht, Film, Buch, Autor ...)». Презентуючи його на тренінгу, учасник знає, що його виступ оцінюють слухачі. Після всіх виступів відбувається обговорення отриманих результатів.

2.3 Приклад іншомовного комунікативного тренінгу (онлайн-формат)

Іншомовний комунікативний тренінг розроблений із використанням мультимедійних засобів (PowerPointпрезентація, фотоколаж, аудіозаписи) та різноманітних онлайн-сервісів та додатків, а саме платформи ZOOM та її інтерактивних можливостей (чат, поділ на сесійні зали, реакції), додатків Google (Документи, Jamboard), онлайн-інструментів Wheel Decide та Jigsawplanet.

Тренінг розрахований на 90 хв та включає 3 етапи (вступну, основну та заключну частини). Основна частина поділена на два блоки (теоретичний та практичний). Окрім того, під час тренінгу використовуються музичні паузи з навчальною та розважальною метою, а також рандомний розподіл на групи та пари за допомогою онлайн-сервісів.

ПЛАН ТРЕНІНГУ

Дата проведення тренінгу: _____

Форма проведення тренінгу: *дистанційна, сервіс Zoom*

Учасники тренінгу: учасники із рівнем знань A2-B1/учні 11 класу

Тема тренінгу: *«Musik damals und heute. Berühmte Musiker»*

СТРУКТУРА ТРЕНІНГУ:

№	Вид діяльності	Час (хв)	Необхідні матеріали / онлайн ресурси/платформи
I. Вступна частина			
1.	Привітання тренера/організатора тренінгу	1	чат ZOOM посилання на спільний документ у додатку Google фотоколаж інтерактивна дошка Flinga
2.	Гра «Wer ist das?»	5	
3.	Вправа «Unsere Regeln»	3	
4.	Повідомлення теми тренінгу	3	
5.	Вправа «Erwartungen»	3	
II. Основна частина			
Теоретичний блок			
1.	Інформаційне повідомлення «Die Geschichte der Musik»	5	презентація
2.	Вправа «Beantwortet die Fragen zum Text».	10	запитання на слайді презентації
3.	Вправа «Erzählt über die Geschichte der Musik nach den Bildern»	10	фоторяд
Практичний блок			
1.	Розподіл на пари/групи	1	сесійні зали ZOOM
2.	Вправа «Berühmte Musiker. Teil I.».	10	тексти, таблиці
3.	Обмін таблицями	3	онлайн-інструмент Wheel Decide
4.	Вправа «Berühmte Musiker. Teil II»	10	заповнені таблиці
5.	Музична пауза	1	уривки творів трьох композиторів

6.	Вправа-пазл «Wer ist das?»	5	онлайн-інструмент Jigsawplanet
7.	Розподіл на пари	1	сесійні зали ZOOM
8.	Рольова гра «Interview mit Till Lindemann»	10	
9.	Музична пауза	2	пісня «Frau und Mann» групи Rammstein, текст пісні
III. Заключна частина			
1.	Рефлексія учасників.	2	реакції у ZOOM
2.	Рефлексія тренера/вчителя. Підведення підсумків.	1	реакції у ZOOM

ХІД ТРЕНІНГУ:

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Привітання тренера/вчителя.

2. Гра «Wer ist das?» (розрахована на учасників, які знайомі).

Тренер/організатор/вчитель надсилає у чаті ZOOM індивідуальні повідомлення з іменами учасників. Той, хто отримав ім'я свого одногрупника має сказати про нього декілька речень, не називаючи його. Усі інші мають відгадати, про кого йде мова.

3. Вправа «Unsere Regeln».

Тренер/вчитель надсилає у чат посилання на спільний документ, в якому учасники можуть вписати правила тренінгу. По закінченню часу

хтось з учасників читає усі правила вголос. За необхідності організатор тренінгу коментує записані учасниками правила.

4. Повідомлення теми тренінгу.

Тренер/вчитель показує фотоколаж до теми тренінгу і пропонує учасникам описати, що саме вони бачать, які асоціації викликають у них ці фото, які пари утворюють фото. Основне запитання: Was verbindet diese Bilder? Worüber sprechen wir heute?

5. Вправа «Erwartungen».

Учасникам пропонується висловити свої очікування від тренінгу, скориставшись інтерактивною дошкою Flinga. Тренер/вчитель ставить запитання «Was erwartet ihr vom heutigen Workshop? Was möchtet ihr heute

machen?». Учасники прикріплюють до дошки свої нотатки. Вчитель/тренер або хтось із учасників коментує написане.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Теоретичний блок

1. Інформаційне повідомлення «Die Geschichte der Musik».

Тренер/вчитель пропонує учасникам текст для прочитання та обговорення у вигляді презентації PowerPoint.

Erste Folie. Solange der Mensch lebt, musiziert er entweder durch Gesang oder mithilfe von Instrumenten. Die Musik hat in fast allen wichtigen Bereichen des menschlichen Lebens eine Rolle gespielt, von der Jugend bis zur Hochzeit über die Geburt der Kinder bis hin zum Tod. Sie begleitet religiöse Rituale, die Arbeit, den Tanz und die Unterhaltung.

Zweite Folie. In der Musik unterscheidet man solche Epochen wie Renaissancemusik, Barockmusik, Klassik, Romantik und Moderne.

Mit der Klassik bezeichnet man die musikhistorische Epoche, welche zwischen 1760 und 1820 n. Chr. ihre Höhepunkte hatte.

Die wichtigsten Stilmerkmale der Klassik sind Natürlichkeit, Verständlichkeit und Klarheit der Musik.

Wichtige Gattungen der Klassik sind Sinfonie, Oper, Sonate u.a. Besonders beliebt ist die Sonate für Klavier.

Dritte Folie. Hauptvertreter der Klassik sind *Wolfgang Amadeus Mozart*, *Ludwig van Beethoven* und *Joseph Haydn*.

Diese drei wurden auch **Wiener Klassiker** genannt, da sie einen Großteil ihrer Werke in Wien geschrieben haben.

Vierte Folie. Die Kunstepoche ab 1900 wird als die Moderne bezeichnet. Blues, Jazz und Rock'n'Roll waren die beliebtesten Musikgenres im 20. Jahrhundert. Die Rockmusik entstand etwa um 1960. Bis heute erlebt die Rockmusik zahlreiche Veränderungen. Sie unterscheiden sich durch die Art des Gesangs, Melodik, Rhythmik und das Tempo. Zur Standardbesetzung einer Rockband gehören Gesang, Schlagzeug, E- und Bassgitarre und häufig das Keyboard.

2. Вправа. Beantwortet die Fragen zum Text.

1. Wie lange existiert Musik?
2. Wann und in welchen Situationen können wir Musik hören?
3. Welche Musikepochen sind euch schon bekannt?
4. Wann hatte die Klassik ihren Höhepunkt?
5. Welche Stilmerkmale der Klassik könnt ihr schon nennen?
6. Was sind die wichtigsten Gattungen der Klassik?
7. Wer sind die Vertreter der Wiener Klassik?
8. Warum nennt man diese Komponisten „Wiener Klassiker“?
9. Wann beginnt die Kunstepoche „Moderne“?
10. Was waren die beliebtesten Musikgenres im 20. Jahrhundert?
11. Wann entstand die Rockmusik?
12. Was gehört zu einer Rockband?

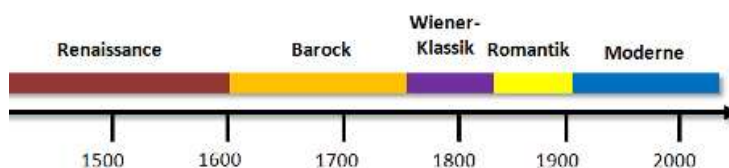
3. Вправа. Erzählt über die Geschichte der Musik mit Hilfe der Bilder.

Тренер/вчитель демонструє ряд фото з презентації, за якими учасники по черзі реконструюють текст.

1.

2.

3.

4.

Практичний блок

1. Розподіл на пари/групи.

У сервісі ZOOM тренер/вчитель автоматично розподіляє учнів на 3 групи.

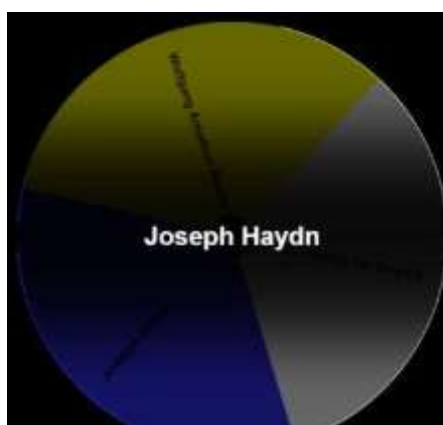
2. Вправа «Berühmte Klassiker. Teil I».

Lest den Text über einen der berühmtesten Komponisten und notiert das wichtigste Information in die Tabelle. Кожна група отримує текст про одного із відомих композиторів (*Wolfgang Amadeus Mozart*, *Ludwig van Beethoven*, *Joseph Haydn*) та таблицю для заповнення (через чат ZOOM). У своїй сесійній залі кожна група опрацьовує текст та заповнює тезово таблицю.

Name	
Lebensjahre	
Geburtsort	
Familie	
interessante Fakten	
Musikwerke	

3. Обмін таблицями.

За допомогою онлайн-інструменту **Wheel Decide** групи обмінюються заповненими таблицями.

4. Вправа «Berühmte Klassiker. Teil II».

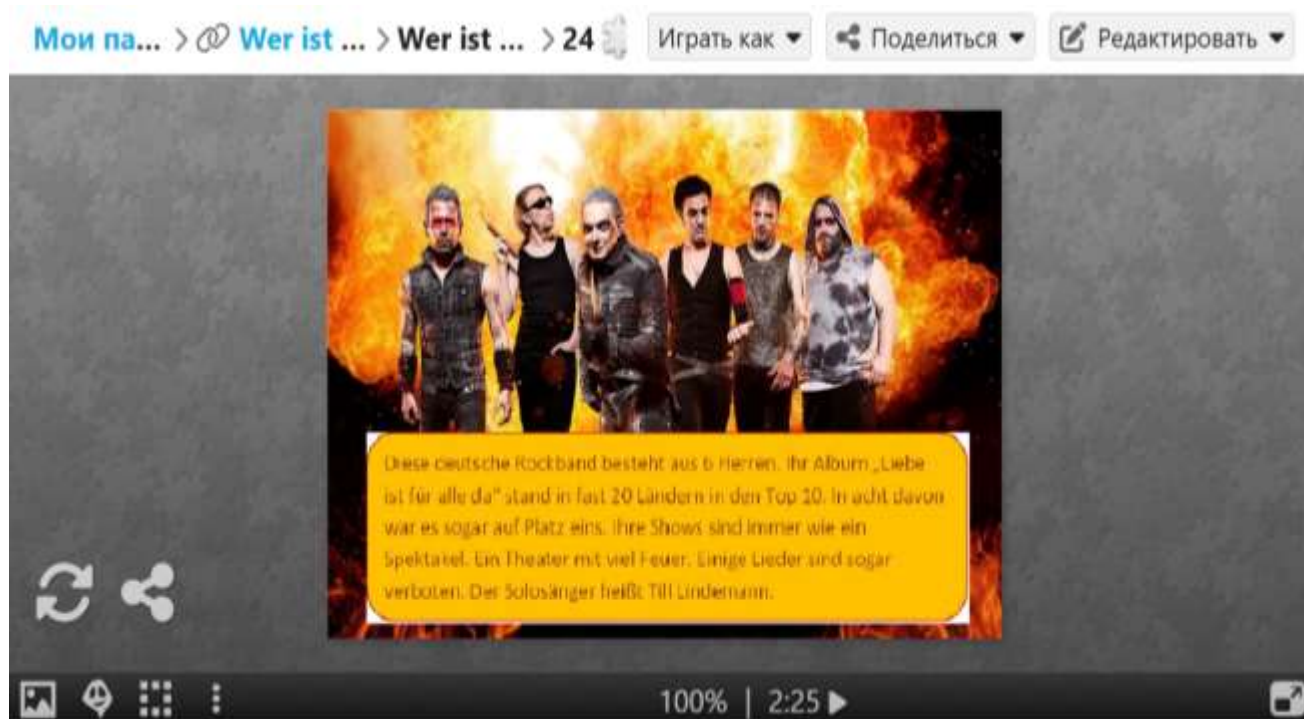
Після рандомного обміну таблицями учасники повертаються до своїх груп опрацьовувати нову інформацію з таблиці, яка їм дісталася. Повернувшись до загальної зали вони розповідають про композитора за таблицею. Bearbeitet die Information aus der Tabelle und erzählt dann über den berühmten Klassiker.

5. Музична пауза.

Тренер/вчитель пропонує прослухати уривки музичних творів та здогадатися про їх авторство.

6. Вправа-пазл «Wer ist das?».

Учасникам пропонується скласти пазл онлайн на платформі **JigsawPlanet**, прочитати текст про відому сучасну німецьку рок-групу та відгадати її назву. Також тренер може задати декілька запитань до тексту для перевірки розуміння прочитаного.

7. Розподіл на пари.

У сервісі ZOOM тренер автоматично розподіляє учасників на пари.

8. Рольова гра «Interview mit Till Lindemann».

Учасники у парах вирішують самотійно, хто з них буде журналістом, а хто солістом гурту Rammstein. Завдання учасників скласти невеликі діалоги, мінімум 5 запитань та відповідей. Учасники презентують свої інтерв'ю у загальній сесійній залі.

9. Музична пауза.

Тренер/вчитель пропонує прослухати пісню «Frau und Mann» групи Rammstein. Текст пісні демонструється на екрані.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія учасників.

На завершальному етапі тренер/вчитель пропонує учасникам обрати серед запропонованих інструментом ZOOM «реакцій», які характеризували б їх оцінку та враження від тренінгу. Після обрання реакцій, учасники повинні обґрунтувати, чому саме ця реакція.

2. Рефлексія тренера/вчителя. Підведення підсумків.

ДОДАТКИ

Додаток 1

ERZÄHLER: Es ist an einem Abend in der Adventszeit. Marion, 14, und Thomas, 16, sitzen im Wohnzimmer und schauen fern. Auf dem Tisch steht ein Adventskranz mit zwei halb heruntergebrannten und zwei noch ganz frischen Kerzen.

MARION: Das Programm wird auch immer mieser. Wollen wir umschalten?

THOMAS: Laß doch, gerade noch 10 Minuten, dann ist die blöde Sendung sowieso zu Ende, und es kommt Sport.

MARION: Sport, Sport! Das interessiert mich doch kein bißchen - ich will jetzt ins Zweite gehen. Du kannst ja deinen Sport auch noch morgen in der Zeitung lesen.

ERZÄHLER: Die Tür geht auf und der Vater kommt ins Zimmer.

VATER: So, seid ihr wieder einmal am Streiten, welches Programm geguckt wird? Da kann ich euch helfen: Gar keins wird angeschaut, der Glotzkasten wird ausgemacht!

THOMAS: Wieso denn das? Wir werden uns schon einigen, wenn du dich nicht einmischst, das darfst du ruhig glauben.

MARION: Ich will jedenfalls die Musiksendung im Zweiten sehen. Wir haben die ganze Zeit schon angeschaut, was Thomas wollte.

ERZÄHLER: Vater geht zum Fernseher und schaltet ab.

VATER: So, jetzt hat die liebe Seele Ruhe. Ihr und euch einigen, das gibt's doch gar nicht! Aber lassen wir das - ich hab' mit euch zu reden.

THOMAS: Ich hab' aber keine Lust dazu!

VATER: Das ist mir egal. Es wird jetzt langsam Zeit! In 14 Tagen ist Weihnachten, und ich werde auch nicht immer gefragt, ob ich Lust habe oder nicht.

MARION: Worüber willst du denn mit uns reden?

VATER: Das hab' ich doch gerade gesagt - über Weihnachten natürlich.

THOMAS: Über Weihnachten? Das trifft sich aber gut. Gerade darüber wollte ich mit dir auch schon lange reden.

MARION: Ach ja, ich auch, aber es hat sich bisher noch keine Gelegenheit ergeben.

VATER: Wie? Ihr wollt mit mir auf einmal über Weihnachten reden? Also schießt nur los!

THOMAS: Also, um es kurz zu machen, wir wollen dieses Jahr Weihnachten im Vereinslokal feiern, das ist schon fest abgemacht. Die ganze Mannschaft trifft sich dort, und da kann ich natürlich nicht fehlen.

MARION: Ja, und ich möchte zu Meiers gehen. Die Andrea hat mich eingeladen, und ihre Eltern haben nichts dagegen, wenn ich komme.

THOMAS: Und ihr Bruder Willi wohl auch nicht, he?

MARION: Blöder Kerl, was soll denn das? Schließlich ...

VATER: Jetzt reicht's mir aber! Ja, wie habt ihr euch denn das vorgestellt? Glaubt ihr vielleicht, ich gebe so einfach meine Einwilligung, daß ihr den Heiligen Abend bei wildfremden Leuten verbringt? Das kommt überhaupt nicht in die Tüte!

MARION: Warum denn nicht? Schließlich kennst du die Meiers doch ganz gut, und die Andrea auch und hast doch sonst nie irgend etwas dagegen gehabt, wenn ich hingegangen bin.

VATER: Sonst ist nicht Heiliger Abend! Am Heiligen Abend bleibt man zu Hause und zieht nicht zu anderen Leuten! Was sollen die denn von uns denken? An so einem Tag bleibt man in der Familie - das war schon immer so. Den feiert man daheim. Mein Großvater hat immer gesagt ...

THOMAS: Ach du meine Güte, jetzt muß auch der alte Großvater noch herhalten.

VATER: Weißt du, was du bist? Du bist ein unverschämter, frecher Kerl, der nicht weiß, was sich gehört!! Aber wenn du glaubst, daß du auf die Art und Weise etwas bei mir erreichst, hast du dich gehörig getäuscht. Du gehst jedenfalls nicht zu diesen Saufrüdern ins Vereinslokal, darauf kannst du Gift nehmen.

THOMAS: Das sind keine Saufrüder, das sind Sportsleute und die leben auch danach! Die trinken und rauchen sicher nicht so viel wie manche, die sich für furchtbar solide halten und andere Menschen Saufrüder nennen, selbst aber ...

VATER: So, das haben wir gerne! Das ist typisch! Wenn man keine Argumente mehr hat, dann kommen Beleidigungen und Frechheiten. Aber dir will ich mal was erzählen: Hier hab' ich das Sagen und wenn dir das nicht paßt, dann kannst du dir etwas anderes suchen, du Schnösel, du ungezogener. Und dasselbe gilt auch für dich, mein Fräulein! Mit vierzehn Jahren Heilig Abend bei fremden Leuten verbringen, als hätte man kein eigenes Zuhause! Man muß sich einmal überlegen, was die Nachbarn dazu sagen, wenn die so etwas hören. Aber ich weiß schon, da steckt natürlich nur dieser Bruder von der Andrea dahinter, dieser, wie heißt er doch gleich, der Kerl?

MARION: Willi heißt er, aber der hat doch mit der ganzen Sache gar nichts zu tun!

VATER: Ach, halt' den Mund! Mir reicht es! Ich hab' genug gehört, heute abend! Ich will euch zwei nicht mehr sehen! Macht, daß ihr hinauskommt, bevor mir noch die Hand ausrutscht.

ERZÄHLER: Marion und Thomas verlassen mit hängenden Köpfen das Zimmer. Der Vater rennt noch zwei-, dreimal durch die Stube und brummelt vor sich hin. Dann holt er sich eine Flasche Bier und setzt sich an den Tisch, um erst einmal einen tüchtigen Schluck zur Beruhigung zu nehmen. Jetzt kommt die Mutter in die Stube und fragt den Vater:

Додаток 2

АНКЕТА-АНАЛІЗ ТРЕНІНГУ

Організація тренінгу	так	не дуже	ні
1. Чи був наявний план тренінгу?			
2. Чи достатнім було ресурсне забезпечення тренінгу?			
3. Чи вдалося організатору вірно розрахувати час на виконання завдань?			
4. Чи виникали в організатора паузи, які він не мав чим заповнити?			
5. Чи просторова організація тренінгу допомагала у реалізації мети тренінгу/завдань?			
6. Чи були використані доцільні наочні засоби?			
7. Чи вдалим був підбір змістових матеріалів?			
8. Чи врахував організатор кількість учасників при організації тренінгу?			
9. Чи використовував організатор інформаційно-комунікаційні технології?			
10. Чи використовував організатор різні форми навчання?			
11. Чи різноманітними були методи навчання під час тренінгу?			
12. Чи логічно-структурованим був тренінг?			

Загальні враження від тренінгу			
1. Чи можна сказати, що організатор ретельно підготувався до тренінгу? 2. Чи була обрана тема тренінгу цікавою та актуальною для відповідної аудиторії учасників? 3. Чи були в повідомленні цікаві факти, які Вам запам'яталися? 4. Чи був тренінг інформативним та корисним з огляду на мету – формування іншомовної комунікативної компетентності? 5. Чи хотілося Вам активно брати участь у запропонованих організатором завданнях? 6. Чи був тренер толерантним щодо виконання/невиконання учасниками завдань, їх помилок тощо? 7. Чи вдалося тренеру виконати роль тьютора?			

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнков І. Л. Використання елементів тренінгових технологій на уроках іноземної (англійської) мови. URL: <https://genezum.org/library/vykorystannya-elementiv-treningovyh-tehnologiy-na-urokah-inozemnoi-angliyskoi-movy>
2. Байдак Л. І. Суть комунікативного методу викладання іноземних мов. URL: <https://cutt.ly/jL9pO07>
3. Бевз В., Главник О. Основні положення щодо проведення тренінгів : веб-сайт. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/598/>
4. Берестень О. Є., Плющай О. О. Парна робота на уроці з іноземної мови. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля .Сер. Педагогіка і психологія. Педагогічні науки.* 2020. № 2 (20) С. 125-130. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2020/2/15.pdf>
5. Волошина О. В. Використання методу мозкового штурму у викладанні іноземної мови. *Інноваційна педагогіка.* 2021. Вип. 38. С. 28-33. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/38.5> .
6. Воронцова Т. В. Вчимося жити разом : посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» (основна і старша школа). 2017. URL: <https://nuschool.com.ua/lessons/health/together/9.html>
7. Дрючило О.А., Кордонська А.В. Тренінгові технології навчання як засіб розвитку професійних компетенцій майбутніх фахівців. URL : <https://fpo.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2013/10>
8. Журавська Л.М. Соціально-психологічний тренінг: розвиток якостей особистості працівників сфери туризму : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. К. : Видавничий Дім «Слово», 2006. 312 с.
9. Зміст і структура тренінгу. URL : <http://lt.multycourse.com.ua/ua/page/19/68>

10. Іванюк О. О. Налагодження психологічного фону учнівського колективу та емоційного самопочуття учнів на уроках англійської мови. URL: <https://naurok.com.ua/nalagodzhennya-psihologichnogo-fonu-uchnivskogo-kolektivu-ta-emociynogo-samopochuttya-uchniv-na-urokah-angliysko-movi-136295.html>
11. Ігри та вправи для тренінгів (зі скарбнички неформала). URL: <https://www.gurt.org.ua/articles/43009/>
12. Комунікативний тренінг для підлітків. URL: <https://szenki.in.ua/index.php/vse-dlia-vchytelia/treninhy/455-komunikatyvnyi-treninh-dlia-pidlitkiv>
13. Краєвська Г. Тренінг як ефективна форма роботи на заняттях з української мови як іноземної. *Українська мова як іноземна у фокусі інновацій: від досвіду до впровадження* : зб. матеріалів циклу Міжнар. Наук.-практ. семінарів. Львів, 2019. С. 83-85.
14. Мамчур Л.І. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи : монографія. Умань : Видавець «Сочінський», 2012. 448 с.
15. Мельничук І. М. Цільові аспекти використання тренінгів. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи* : зб. наук. праць Уманського держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини. Умань : УДПУ ім. П. Тичини. 2007. Вип. 19. С. 185-192.
16. Методи навчання. Дискусія. URL: http://4mi-metod.blogspot.com/2013/10/blog-post_6.html
17. Методи тренінгової роботи. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-metodi-treningovo-roboti-175757.html>
18. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. ; за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.

19. Методика навчання української мови в середніх навчальних закладах /за ред. М. І. Пентилюк. К. : Ленвіт, 2004. 400 с.

20. Мисик О.А. Тренінг як засіб формування іншомовної комунікативної компетенції. *Сучасні тенденції іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців немовних спеціальностей в полікультурному просторі* : зб. матеріалів до. учасн. VI Міжнар. наук.-практ. конф., 5 черв. 2020. Київ, 2020. С. 286-291.

21. Михайліченко М.В., Рудик Я.М. Освітні технології : навч. посіб. К. : ЦП «КОМПРИНТ», 2016. 583 с.

22. Нагорна Н.А. Методичні особливості навчання старшокласників англійської мови на профільному рівні. URL: <http://metodproject2016.blogspot.com/2016/09/blog-post.html>

23. Оніщенко О. В. Тренінг як інноваційна методика навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 132. С.106-109.

URL:file:///C:/Users/User/Pictures/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%BA%D0%B8/VchdpuP_2015_132_28.pdf

24. Організація і ресурсне забезпечення тренінгу. URL : <http://lt.multycourse.com.ua/ua/page/19/69%20%20>

25. Парамон І. Є. Використання тренінгових технологій на уроках англійської мови. URL: <https://fs01.vseosvita.ua/010098vr-edeb.pdf>

26. Подпльота С. Тьюторський супровід як важливий компонент процесу навчання та виховання в умовах розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. *Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology*. Vol. 5. No. 3. September 2017. pp. 84-91. URL : [file:///C:/Users/Admin/Downloads/51-Article%20Text-83-2-10-20181121%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/51-Article%20Text-83-2-10-20181121%20(1).pdf)

27. Поняття «форма навчання» і «форма організації навчання». URL : <https://posibniki.com.ua/post-organizaciya-navchannya>

28. Сахненко О.П. Педагогіка співробітництва як важлива складова технології особистісно зорієнтованого навчання. URL :<https://naurok.com.ua/pedagogika-spivrobitnictva-yak-vazhliva-skladova-tehnologi-osobistisno-zorientovanogo-navchannya-127575.html>

29. Стрикица В. Рольова гра на уроках англійської мови як елемент комунікативного та особистісно-орієнтованого підходів до вивчення іноземної мови. URL: <https://sites.google.com/site/uchitelanglvikas2/metodicna-robota/rolovagranaurokahanglijskoiemoviakelementkomunikativnogota-osobistisno-orientovanogopidhodivdovivcennainozemnoiemovi>

30. Сушко О.В. Методика організації та проведення групової роботи на уроках іноземної мови. Черкаси 2017 65 с. URL: <http://academia.in.ua/sites/default/files/library/image/Methods%20of%20organization%20and%20realization%20of%20group%20work%20at%20the%20lessons%20of%20foreign%20language.pdf>

31. Тренінг із формування комунікативних умінь і навичок: заняття із вправами та техніками. UR: <https://osnova.com.ua/trening-iz-formuvannya-komunikativnih-umin-i-navichok-zanyattya-iz-vpravami-ta-tehnikami/>

32. Тренінг комунікативності. URL: https://pidru4niki.com/90445/sotsiologiya/trening_komunikativnosti

33. Тренінг: форми та методи. URL: https://studopedia.com.ua/1_19119_trening-formi-ta-metodi.html (дата звернення 22.07.2022).

34. Тренінгові технології навчання студентів у ВНЗ. / Л. І. Мороз, С. І. Яковенко та ін. К., 2004. 202 с.

35. Фулей Т., Буруковська Н., Будниченко Т., Савченкос Г. Методичні рекомендації для тренерів щодо розроблення та проведення тренінгів. К. : 2016. 90 с. URL : <https://cutt.ly/OL4SyPO>

36. Шульга І. Тренінг із іноземної мови професійного спрямування для студентів I курсу немовних спеціальностей. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 5. С. 244-252.

37. Ярова О.Б. Використання тренінг-технологій у формуванні педагогічної креативності майбутніх учителів іноземних мов. URL: <http://xn--e1aaifpcds8ay4h.com.ua/pages/view/425>

38. Begrüßung und Verabschiedung - Bildkarten / Poster (Version 2021). URL: <https://eduki.com/de/material/178936/begrussung-und-verabschiedung-bildkarten-poster-version-2021>

39. Kooperatives Lernen: (Lern-)Räume schaffen. URL: <https://www.nds-zeitschrift.de/nds-3-2017/kooperatives-lernen-lern-raeume-schaffen>

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Навчальне електронне видання

ДОБРИНЧУК Ольга Олександрівна,

*кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри німецької мови
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*

**ІНШОМОВНИЙ КОМУНІКАТИВНИЙ ТРЕНІНГ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА
(НА ПРИКЛАДІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)**

Навчально-методичний посібник

Електронне видання

Підписано 5.06.2025. Гарнітура «Times New Roman».
Об'єм даних 2,1 Мб. Обл.-вид. арк. 3,9. Зам. № 1181.

Видавець і виготовлювач Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка, вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300

Свідоцтво про внесення до державного реєстру суб'єктів видавничої справи
серії ДК № 3382 від 05.02.2009 р.